

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Α΄.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1881

ΑΡΙΘ. 50

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.— Τὸ ἐν Ἑλλοδι καθεστὸς, αἱ δυνάμεις καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς. — Οἱ Πέρσαι τοῦ Αἰσχύλου, ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ Paul de Saint-Victor «Les deux masques.» — Λόγος τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Παιδείας ὑπουργοῦ Go sler. — H. Taine, ἀκαδημαϊκοῦ : Ἱστορία τῆς τέχνης ἐν Ἰταλίᾳ. — Ἰουλίου Σίμωνος : Ὁ μισθὸς πολίτης. — Ἀρσενίου Οὔσσαϊ : Ἡ Ῥαφαέλλα. — Βιβλιοκρισία : Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσική. — Περιγραφή τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας.

ΤΟ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΘΕΣΤΟΣ ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ¹

Καίτοι ἐπὶ τοῦ πολυχρότου Ἑλληνοτουρκικοῦ ζητήματος καὶ διπλωματία καὶ δημοσιογραφία ἐξητηλήθησαν, πᾶσαν τὴν σοφίαν των ἀναπτύξασαι καὶ πᾶσαν τὴν μωρίαν των καταδείξασαι, δέον οὐχ ἤττον ἤδη μετὰ τὴν λύσιν αὐτοῦ, ὅτε πᾶς φόβος διαταράξεως καὶ κινδύνου ἐξέλειπε, ν' ἀναθεωρηθῇ.

Εἶνε ἀνάγκη, ἔχει καθήκον ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ διακρίνη τὰ κατ' αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐργασθέντα ἔθνη καὶ ἄτομα, ἵνα, ὡς πρὸς τὰ μὲν διὰ παντὸς τρόπου διατρανώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του, ὡς πρὸς τὰ δὲ ἀφήσῃ τὴν κοινήν κατάκρισιν καὶ τὴν ἱστορίαν τιμωρούς.

Ἄλλ' ὅπως ὤμεν δίκαιοι, καὶ αἱ κρίσεις ἡμῶν ἐκτιμηθῶσι δεόντως, δέον ἵνα μὴ ἀποκρύψωμεν, ὅτι παντὸς ἄλλου πρωτίστως εὐθύνεται τὸ ἐν Ἑλλάδι καθεστὸς, δι' οὗς ὑπέστη ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξευτελισμοὺς καὶ ἡ ὑπόθεσις του οἰκτρὸν τέλος.

Δὲν εἶνε ζήτημα, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἀπέσχε τῆς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν πάλης διὰ τὸ ἀπαράσκευον αὐτῆς, καθόσον οὐδεμία δύναμις ἐδικαιοῦτο

καὶ ἠδύνατο νὰ τὴν ἀναχαιτίσῃ ἀγῶνος, δὴ αὐτὴ αὕτη τοσάκις ἐπεδίωξε καὶ ὁ ὁποῖος τῇ ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς.

Δὲν ἦτο παρεσκευασμένη ὕλικῶς, καὶ ἦτο περιπεπλεγμένη πολιτικῶς, ἡ πάλη διεξήγετο μεταξὺ Σλάβων καὶ Τούρκων, ἀμφοτέρων ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν διακειμένων ὑπὲρ τίνος καὶ κατὰ τίνος ὠφείλεν ἡ Ἑλλὰς νὰ ταχθῇ; Συντασσομένη πρὸς τοὺς Σλάβους, οὐ μόνον ἐνίσχυεν αὐτοὺς ἀνευ ἐγγυήσεων, ἀλλ' ἀντεστρατεύετο καὶ πρὸς τὴν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν πολιτικὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Νὰ συμμαχήσῃ μετὰ τῶν Τούρκων, προσέκρουεν εἰς τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ἀπηνεῖτο τὸ παρελθὸν τῆς ἀνευ βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς μέλλοντος. Ἦτο δυσχερὴς ὁμολογουμένως ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος· ἀλλ' οὐχ ἤττον ὠφείλεν ἐγκαίρως νὰ παρασκευασθῇ πολεμικῶς καὶ ἐργασθῇ πολιτικῶς, ὅπως τηρήσῃ θέσιν ἀρμόζουσιν εἰς ἔθνος ἀνεξάρτητον, ἔθνος περιδοξόν.

Τὸ πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν γενόμενον ἄδικον ὑπὸ τοῦ ἐν Κων/πόλει συνελθόντος διεθνoῦς συνεδρίου, ὅπερ ὁ Σαλίσβουρὺ διὰ τῆς περιλαλήτου ἱστορικῆς αὐτοῦ ἐγκυκλίου διεκήρυξεν, ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ ἐδραιότερον στήριγμα τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς τοῦ ὑπουργείου Βικονσφίλδ. Ἡ Ἑλλὰς ἐντεῦθεν καὶ ἐξ ἄλλων δια-

¹) Τὴν ἀνωτέρω πολιτικὴν μελέτην ἀποσταλεῖσαν ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, οὗσαν δὲ προῖον ἀνδρὸς καὶ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ὑπηρετήσαντος τὴν πατρίδα, εὐχαρίστως καταχωρίζομεν.

βεβαιώσεων ἤλπισεν ἐπὶ τὴν Εὐρώπην καὶ ὑπήκουσεν.

Ἐντεῦθεν προέκυψεν Ἑλληνικὸν ζήτημα καὶ μὴ τις πλανᾶται, ὅτι τὰς δυνάμεις ἐξηνάγκασεν ἡ κατὰ τὴν Ἡπειρον καὶ Θεσσαλία ἐκτραγεῖσα παράκαιρος καὶ βεβιασμένη ἐπανάστασις, διεξαχθεῖσα ἀνευ διευθύνσεως. Πολὺ δὲ μάλλον ἡ Δογκισσοτική τοῦ δαφνοστεφοῦς στρατηγοῦ ἐπιδρομὴ καὶ κατησχυμένη ἐπανάδοξός του.

Ἡ Ἑλλάς, πολιτευθεῖσα, καθ' ὃν ἐπολιτεύθη ἄδοξον τρόπον, δὲν προσεκλήσατο τὰ δικαιώματα, ἅπερ τὸ χυθὲν ἐν πολέμῳ αἶμα χορηγεῖ. Εἶχεν ὅμως δικαιώματα ἀπορρέοντα ἐκ τοῦ περιδόξου μεγάλου τῆς ἐθνεγεργίας τῆς ἀγῶνος, παραγνωρισθέντα μὲν τότε ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἐθνῶν, ἀλλ' ἀναγνωρισθέντα ἤδη. Εἶχε δὲ καὶ νεώτερα πολλῆς προσοχῆς καὶ σπουδῆς ἄξια, τὴν συγκριτικῶς πρὸς τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἔθνη ὑπερτέραν διανοητικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμόν, ἅπερ ἀνεγνώρισαν καὶ ὠμολόγησαν τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη. Εἰς ταῦτα ἐξαιρετικῶς βασισθέντα τὰ ἔθνη εὔρον, ὅτι ἦτο δίκαιον νὰ ἰκανοποιηθῆ καὶ ἡ Ἑλλάς, καὶ ἀρθῆ ἐκ τοῦ μέσου εὐλογος μέλλουσα κατὰ τὴν Ἀνατολὴν περιπλοκή.

Συνελθόντων ὅθεν ἐν Βερολίῳ τῶν πληρεξουσίων πάντων τῶν μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, τῆ πρωτοβουλία καὶ ἐνεργεία τῆς Ἀγγλίας, ὅπως περιστείλωσι τὰς ὑπερβολικὰς δῆθεν τῆς Ῥωσσίας ἀξιώσεις καὶ κανονίσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν πρὸς τὴν Τουρκίαν πολεμησάντων, ἐσκέφθησαν καὶ ὅποια τις ἔσεται ἡ ἀμοιβὴ τῆς Ἑλλάδος, ἀναγράψαντες ἐν ἰδιῶν πρωτοκόλλῳ εὐχὴν, ὅπως εὐρυνθῶσι τὰ ὄριά της.

Ἦτο δίκαιον τὸ τοιοῦτον; Εἶχον αἱ Δυνάμεις τοιοῦτον δίκαιωμα; ἀμφοτέρωτα ταῦτα ἀφορῶσιν αὐτὰς τὰς δυνάμεις, ἀλλ' οὐχ ἦττον κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν καθ' ὃν τρόπον διετύπωσαν τὴν γνώμην των αὐταὶ ἑαυτὰς ἐξησθέυσαν.

Αἱ δυνάμεις, ἐὰν ἤθελον, ἠδύναντο νὰ ἀποφασίσωσι, τὴν δὲ ἀπόφασιν αὐτῶν νὰ περιλά-

βωσιν ἐν αὐτῇ τῇ συνθήκῃ, ἠδύναντο, ἂν οὐχὶ χάριν Ἑλληνικῶν δικαιωμάτων, διὰ τὰς πρὸς αὐτὰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις μεγάλας παρελθούσας τε καὶ ἐνεστώσας ὑποχρεώσεις τῆς Τουρκίας, ἠδύναντο ἀλλὰ δὲν εἶχον τὴν θέλησιν.

Δὲν εἶχον τὴν θέλησιν· διότι ἡ Ἀγγλία, ἡ πάσης ἄλλης δυνάμει· ἐκτεθειμένη καὶ δικαιομένη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Κύπρου. Ἡ Αὐστρία εἰς τὴν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης. Ἡ Ἰταλία ἐκυμαίνεται ὄνειροπολοῦσα. Ἡ Ῥωσσία εἶχε λόγους νὰ μὴ συμπαθῆ πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ δὲ συμπαθῶς, τέλος, φερομένη Γαλλία δὲν κατεῖχε, δυστυχῶς, τὴν εἰς τὸ μεγαλεῖόν της ἐμπρέπουσαν ἐν τῷ συνεδρίῳ θέσιν.

Ἀπὸ τοιαύτης ὑστεροβούλου σκέψεις ἀναχωροῦντος τοῦ συνεδρίου ἐπόμενον ἦτο νὰ δειχθῶσι πρὸς μὲν τὴν Τουρκίαν περιποιητικὰ καὶ πρὸς δὲ τὴν ἀσθενῆ Ἑλλάδα ἄστοργοι, ἵνα μὴ σκληροτέραν μεταχειρισθῶμεν φράσιν.

Ἡ Ἀγγλία ἀνευθριάστως ἐτροποποίησε τὴν πολιτικὴν αὐτῆς μεταβαλοῦσα γλῶσσαν ἐλεγχομένου δὲ τοῦ Διζραέλη, διατὶ ἠθέτησε τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὑποσχέσεις του, ἀφ' οὗ ἡμῶν οὐκ ἀπόδοσεν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νὰ μετάσχη τοῦ ἀγῶνος;—Διὰ νὰ τὴν σώσω ἀπὸ βεβαίαν καταστροφὴν εἶπε, γινώσκων τὸ ἀπαράσκευον αὐτῆς.—Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος ἰσχυρισμὸς ἦτο ὁ ἀληθὴς τῆς παλινδρομήσεως αὐτοῦ, ἦτο ἀπάντησις ἀρμόζουσα εἰς κυβερνήτην μεγάλου καὶ ὑπερηφάνου ἔθνους;

Καὶ δὲν ἠρέσθη εἰς τὸ ἀνάξιον τοῦτο ἐπιχείρημά του, ἀλλ' ὅπως ἐτι μάλλον ἐξευτελίση τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τῆ ἐμπνεύσει του, τὸ ὄργανον αὐτοῦ ἡ «Σημαία» οὐχὶ ἅπαξ διεκήρυξε τὴν συμπεριφορὰν τῆς Ἑλλάδος, ὡς εἰς ἐπαίτας ἀρμόζουσας καὶ δὲν εἶχε φεῦ! ἀδίκον· ὁ τρόπος καθ' ὃν προσήχθησαν ἐν Βερολίῳ οἱ τῆς Ἑλλάδος πληρεξούσιοι, ἡ ἀνάπασαν τὴν Εὐρώπην σύγχρονος περιοδεία τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν, αὐτὴ δὲ μάλιστα ἡ τοῦ βασιλέως, ταῦτα πάντα ἦσαν εἰς ἄκρον ταπεινωτικά.

Ὅποια ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα πρὸς τοὺς πλήρεις πίστει ἀπεράντους κοινοβουλευτικούς λόγους τοῦ Θεοδ. Δελιγιάννη μετὰ τὴν ἐκ τῆς περιοδείας ἐπιστροφὴν αὐτοῦ! Ὅποιον τὸ τέρμα μετὰ τοσαύτας ἐκ τοῦ ταξιειδίου τοῦ βασιλέως διαβεβαιώσεις! Ἱστορία, εἰς σὲ ἀπόκειται νὰ στιγματίσης πρεπόντως τοὺς πλάνους, οἰοιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν, εἰς οἷαν περιωπὴν καὶ ἂν εὐρίσκωνται, ὅπως ἴητε καὶ ἂν τιτλοφορῶνται!

Καὶ αὐτὴ ἡ εὐχὴ ἀποβαίνει ζήτημα ἐὰν θ' ἀνεγράφετο, ἐλλείποντος τοῦ φόβου μὴ ἐπέλθῃ ἀναστάσις ἐν Ἑλλάδι καὶ διατρέξῃ κίνδυνον ἢ ἀνεχθεῖσα τοιαύτην ἐθνικὴν κατασχύνην βασιλεία, καὶ ἐὰν ἡ διανοητικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδος τῶν Ἑλλήνων, ἀντιθέτως πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ καθεστώτος βαίνουσα, δὲν ἐπενήργει εἰς τὰς σκέψεις, ἐὰν οὐχὶ πάντων τοῦλάχιστον τινῶν, ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὸ συνέδριον.

Οἱ ἀντιπρόσωποι ἰδίως τῆς Γαλλίας, ὡς ἐὰν ἤθελον νὰ ἐξαλείψωσι τὴν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν σωζομένην ὀδυνήραν ἐντύπωσιν τῆς διὰ τοῦ Λαβαλέτ ἐν Παρισίοις ληφθείσης κατὰ τῆς Ἑλλάδος διεθνοῦς ἀποφάσεως, ἐδεῖ χθησαν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν συνήγοροι τῶν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἐγκαταλειφθέντων Ἑλλήνων.

Τῆ πρωτοβουλία των διευτυπώθη ἡ ἐκφρασθεῖσα εὐχὴ, δι' ὅπερ ὁ Ἑλληνισμὸς, καὶ μετὰ τὰ κατόπιν θλιβερά συμβάντα, ὀφείλει καὶ θὰ ὀφείλῃ ἀίδιον πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην. Τὴν αὐτὴν εὐγνωμοσύνην ὀφείλει καὶ εἰς τὸν ἐπ' ἐσχάτων καταπιεσθέντα ἐνθερμον συνήγορον καὶ ἰσχυρὸν ὑπερασπιστὴν του μέγαν τῆς Γαλλίας πολίτην Γαμβέτταν. Θ. Β. (Ἀκολουθεῖ.)

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ

ΕΚ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΟΥ
PAUL DE SAINT-VICTOR «LES DEUX MASQUES»
ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ

Α'.

Ὁ Μηδικὸς πόλεμος ἀναγεννᾷ τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον. Δὲν νομίζομεν ὅτι ἀπεμακρύνθημεν πέραν τῶν

κανόνων τῆς οἰκονομίας τῆς παρουσίας συγγραφεῖς διεξεληθόντες τὰ κατὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον, ὅπως φθάσωμεν εἰς τοὺς Πέρσας τοῦ Αἰσχύλου. Μόνη ἡ μακρὰ ὁδὸς, ἣν διηύσαμεν, ἄγει εἰς τὴν ὑψηλὴν σκοπιάν, ἐξ ἧς φαίνεται, καὶ διαυγέστατα κατανοεῖται οὐ μόνον ἡ τραγωδία αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλ' ἐτι ἐν συνόλῳ τὸ θέατρον τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Περσικὸς πόλεμος εἶνε τὰ Προπύλαια τούτου, τοῦ ὑπὸ ἀριστοτεχνημάτων κοσμουμένου μνημείου· ἀνευ αὐτοῦ, ὡς ἔφημεν, τὸ Ἑλληνικὸν δράμα ἤθελε καταστραφῆ εὐθὺς κατὰ τὴν θεμελίωσιν· ἀνεγεννήθη δὲ καὶ ἐξῆσε διὰ τοῦ ἠρωϊσμοῦ, τοῦ ἐξ ἐκείνου παραχθέντος, καὶ διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἠνέπνευσεν ἀνὰ πᾶσιν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ἠρωϊσμὸς καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς οὗτος ἐπὶ ἕνα αἰῶνα ὑπῆρξαν τὸ στοιχεῖον αὐτοῦ, καὶ ἐγονιμοποίησαν οὐ μόνον τὸν νοῦν τῶν ποιητῶν, ἀλλ' ἀπετέλεσαν καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν ἔργων των.

Ἀπὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν Μηδικῶν τὰ Ἑλληνικὰ φύλα εὐρέθησαν συμμαχοῦντα ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ τῆς μάχης, καὶ τὸ πρῶτον τότε αἱ διεσπασμένοι παραδόσεις συνεκεράσθησαν ἐν τῇ ἐνόητῃ τῆς αὐτῆς τέχνης, ἀποτελέσασαι ἕκτοτε θεσαυρὸν κοινόν, ἐξ οὗ ἡ τραγικὴ Μούσα ἤντλει χρυσὸν καὶ ἐλέφαντα, ὀρεῖα χαλκὸν καὶ μάρμαρον διὰ τὰ πλαστοργήματά της. Αἱ ἰδιάζουσαι κατὰ τόπους παραδόσεις, οἱ μῦθοι, οἱ ἐρριζωμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, οἱ πολιῶχοι ἥρωες, οἱ ἐπὶ τῶν τειχῶν πόλεως οἰκοῦντες, ἢ παρὰ τὸν ὄριζοντα φυλῆς, ἐξέλιπον πάντες δὲ οἱ διεσπασμένοι μῦθοι τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ Ἄργους, ἐκ τῶν Θηβῶν, ἐκ τῶν Δελφῶν, ἐκ τῆς Κορίνθου ἐλθόντες ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τῶν Ἀθηναίων, μετεμορφώθησαν καὶ ἀνεπλάσθησαν ἐν τῇ ζωῇ τῆς τέχνης. Οὕτω δὲ τὸ θέατρον ἐγένετο τὸ κύριον κέντρον εἰς ὃ κατέληγον αἱ μυρίαί τῆς Ἑλλάδος ἀτραποί.

Ἡ ἀναγέννησις αὐτῆ τοῦ θεάτρου μετὰ τὸν Μηδικὸν πόλεμον ἀπέβη τεραστίως γόνιμος. Αἱ πράξεις τοῦ δράματος ἦσαν ἀναπαραστάσεις τῶν πολεμικῶν ἔργων. Κατὰ ἑκατονταδας ἀριθμοῦνται αἱ τραγωδίαί των τριῶν ποιητῶν, οἵτινες ἐναλλάξ παρήλθον ἐπὶ τῆς σκηνῆς· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐνάμιλλοι τούτων, οἱ πρὸς αὐτοὺς διαγωνισθέντες, καὶ τὸν στέφανον αὐτῶν διαφιλονίκησαντες, καὶ ἔστιν ὅτε ἀφαρπάσαντες δὲν ἀπελειφθησαν ἐν τῇ γονιμότητι τῶν δραματικῶν ἔργων.

1) Ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ Ζ'. τοῦ συγγράμματος τοῦ ὁ συγγραφεὺς διὰ μακρῶν ἐξέθηκε τὴν ἱστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων.

Αἱ ζῶσαι ἔτι τραγωδίαί τῆς ἀπελευθερώσεως ἐγένοντο δράματα ἔμπλεα τοῦ πυρός ἐκείνων καὶ τῆς πνοῆς· τὰ μεγάλα γεγονότα τοῦ παρόντος ἐξήγειραν τοῦ ὕπνου τοὺς ἐπικούς· μύθους τοῦ παρελθόντος· ἕκαστος τοῦ Μαραθῶνος ἢ τῆς Σαλαμίνος μαχητῆς ἔφεραν ἕνα ἔτι ἥρωα ἐπὶ τῆς σκηνῆς· ὁ νεκρὸς ἥρωας τῶν μύθων ἀνεγεννᾶτο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ζῶντος.

Τὸ θέατρον τῶν Ἀθηναίων ἔσχε τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν λοιπῶν· ἐξ αὐτοῦ πάντα ἐνεπνεύστησαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ Ἀθηναῖοι ὑπῆρξαν ἡ ψυχὴ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀγώνων· αἱ Ἀθηναῖοι μόναι συνέλαβον τὸ σχεδὸν μιᾶς κοινῆς πατρίδος, ὁμοίως χωρησάσης κατὰ τῶν βραδύων. Ἡ τοιαύτη δὲ πατρίς ἦτο τὸ γέννημα μεγίστων προσπαθειῶν τοῦ παρελθόντος.

Αἱ Ἀθηναῖοι τυχοῦσαι Μιλτιάδου, Θεμιστοκλέους καὶ Ξηροπίππου, ἦσαν ἄξιοι νὰ τύχουν καὶ Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Ἐκαστος τῶν τριῶν τούτων ποιητῶν εἶνε, καθ' ἑαυτόν, τῆς Σαλαμίνος τέκνον, ὁ Αἰσχύλος ἐπολέμησεν ἐν αὐτῇ, ὁ Σοφοκλῆς ἐχόρευσε περὶ τὸ τρήπαιον, ὁ Εὐριπίδης ἐγεννήθη τῇ ἡμέρᾳ τῆς μάχης.

Β΄.

Ἡ τραγωδία τῶν Περσῶν.—Οἱ γέροντες.—Ἄτοσα.—Αἱ βασιλομήτορες τῆς Περσίας.

Ἐπτὰ ἔτη μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν ὁ Αἰσχύλος ἐδίδασκε τοὺς Πέρσας, τὴν πρώτην τῶν περιωθησῶν τραγωδιῶν του, καὶ τὴν μόνην ἐξ ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἣς ἡ υπόθεσις εἶνε σύγχρονος, ἐκείνην τέλος, εἰς ἣν ὁ ποιητὴς παρὰ πᾶσαν ἄλλην ἐνεφύτῃσε τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ψυχὴν. Ὁ ποιητὴς ἠγωνίσθη ἐν ταῖς μάχαις, ἃς ὕμνεϊ, ἐκράδανε δόρυ, καὶ ἔχυσεν αἷμα· φαίνεται ὡσεὶ καθήμενος ἐπὶ πλίνθου, σπάθην ἔχων ὑπὸ τοὺς πόδας, καὶ χηρᾶσων τὸ δρᾶμά του ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ τῆς ἐκπεπορημένης ἀσπίδος του.

Ἐλέγητο ὅτι οἱ Πέρσαι εἶνε μᾶλλον ὕμνος ἢ δρᾶμα, ὥδὲ διεσκευασμένη εἰς τραγωδίαν, μετέχουσα ταύτης μόνον κατὰ τὸ ἔνδυμα καὶ τὸ προσωπεῖον. Τοιοῦτος ὁμως ὕμνος μετὰ τοιαύτης δυνάμεως ποιηθῆς μετέχει τραγωδίας. Τοιοῦτος ἤρμοζεν εἰς κοινωνίαν νεωτέρων, εὐαισθητοτέρων, ταραχωδεστέραν τῆς ἡμετέρας. Πλήττων ὁ Αἰσχύλος τὰς χοροδᾶς τῆς ᾠδῆς ἐκφέρει ὅλους τοὺς τόνους τοῦ τρόμου, τοῦ ἔλεους, καὶ τῆς συγκινήσεως, ὅλην τὴν κλίμακα τῆς δραματικῆς λύρας. Τὸ ἐνθουσιαστικὸν ἐκείνο ὕφος ἦτο τότε καταληπτόν ὑπὸ τῶν ψυχῶν τῶν ἐκβεβακχυμένων ὑπὸ τοῦ θριάμβου, καὶ οὐδεμίαν τραγωδίαν, ἐκκρίνωμεν ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, ἡδύνατο

νὰ συγκινήσῃ μέχρι παραφορᾶς πλείω τῆς τῶν Περσῶν. Ἡ νεωτέρα αἰσθητικὴ θεωρεῖ μονοτόνους ἐκείνους τοὺς ἐπαναλαμβανομένους γόλους, τὰ μακροσκελῆ ἐκείνα πένθιμα ἄσματα, φωνὰς ἐξ ἀπωτάτου διηκούσας μέχρις ἡμῶν διὰ μέσου τῶν αἰώνων· οἱ θεαταὶ ὅμως τοῦ χρόνου ἐκείνου ἐξερχόμενοι τοῦ θεάτρου, ἔτρεχον νὰ πληξῶσι τὰς ἀνητημένας ἀσπίδας εἰς τὰς θύρας τῶν ναῶν φωνοῦτες, ὦ πατρίσι! πατρίσι!

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν παρεδέχοντο ἐν τῇ τραγωδίᾳ τὰς συγχρόνους ὑποθέσεις, ἀπεδοκίμαζον τὴν συμφορᾶν, καὶ τὴν δόξαν αὐτὴν, φερομένης ζώσης ἔτι ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ὁ Φρύνιχος, γνωστόν, ἐτιμωρήθη διότι ἐδίδασκε τὴν ἄλωσιν τῆς Μιλήτου. Ὅτι ἦτο μεμακρυσμένον ἀπετέλει τὸ ἰδανικὸν τοῦ λαοῦ τῶν Ἀθηναίων, ἡ ἀρχαιότης ἦτο ἡ προοπτικὴ τοῦ ἀριστοτεχνικοῦ ἔργου. Ἐν ὑποθέσει δραματικῇ, οἷα ἡ τῶν Περσῶν, ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων, ὑποπίπτει οὕσα μετὰ τὸν Πεισίστρατον, δὲν θὰ ἠνείχετο νὰ ἴδῃ ἐπὶ τῆς θυμῆς τῆς σκηνῆς τὰς νίκας τοῦ λαοῦ προσωποποιοῦμενας εἰς τὰ πρόσωπα τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. Ἀπεστρέφοντο πᾶσαν ἀποθέωσιν, ἐξ ἧς ἡδύνατο νὰ ἀναπηδῆσῃ εἰς τύχηνος. Αἱ Ἀθηναῖοι ἠντήμιθον ἐπαξίως τοὺς μεγάλους αὐτῶν πολίτας διὰ δημοσίων ἐπαίνων, καὶ διὰ στεφάνων δάφνης, δι' ἐπιστηλίων ἐπιγραφῶν, δι' ἀνδριάντων ἐν ταῖς στοαῖς, πῶς ἦτο δυνατὸν ἐπομένως ὁ Θεμιστοκλῆς ἢ ὁ Ἀριστείδης ζῶντες νὰ φανῶσιν ἔτι μᾶλλον μεγάλοι ἐπὶ τοῦ ὕψους βαινόντες τοῦ κοθόρου, ν' ἀποθεωθῶσιν ὑπὸ τοῦ τραγικοῦ ἄσματος, ν' ἀπορροφήσων ἐν ἑαυτοῖς διὰ τῆς ἐνόητος τῆς πράξεως τῆς τραγωδίας τὰ ἔργα παντὸς τοῦ δήμου; Τὰ ὕστρακα τῆς παραλίας τοῦ Πειραιῶς δὲν ἤθελον ἐξαρτίσει πρὸς τιμωρίαν διὰ τοῦ δστρακισμοῦ τοιαύτης ὑπερμέτρου λατρείας. Ἦθελον ἴσως οὕτοι διακρίοντες τοῦ δρᾶματος ἐπευφημισθῆ, ἀλλὰ βεβαίως ἤθελον ὑστερον ἐξοριθῆ.

Ὁ δραματικὸς οὗτος κανὼν, προὐδὸν πολιτικῶν λόγων, ἦτο ἀπαράβατος· ἀλλ' ὁ Αἰσχύλος κατ' ἔμπνευσιν ὑπερνίκησε τὸ κώλυμα. Μὴ δυνάμενος τὴν ὑπόθεσιν τῆς τραγωδίας του ν' ἀπομακρύνῃ κατὰ χρόνον, ἀπεμάκρυνε κατὰ τύπον. Μετήνεγκε τὴν σκηνὴν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἀσίαν, καὶ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων παρέστησεν ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς ἠττης τῶν Περσῶν. Τὴν ἄμυσον ἐντύπωσιν ἀντικατέστησε διὰ τῆς ἐμμέσου. Ἐπιτυχεστάτη ἀντικατάστασις, οὐδαμῶς ἐξασθενοῦσα τὴν ἐπὶ τῶν θεατῶν ἐπίδρασιν. Ἡ νίκη ἐν τῷ δρᾶματι φαίνεται μόνον ἐξ ἀντανακλάσεως, ἀλλὰ διακλύμπει τόσῳ, ὅσῳ ἀνὰ περίστατο

αὐτὴ ἐκείνη· ἡ ἠχώ ἀντηχεῖ ὅσον καὶ ἡ φωνή. Τὸ ἀντίθετον τοῦ θριάμβου, ὡς καταστροφή τοῦ ἐχθροῦ ἐκτιθέμενον, ζωηρότερον παριστᾷ τὸν χρωματισμὸν αὐτοῦ. Οἱ θεῖοι τῶν Περσῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀθηναίου θεάτρου διεγείρουσιν ἐπευφημίας χοροὺς εἰς τὸν θεώμενον δῆμον. Ὁ ποιητὴς ἐν τῇ πόλει τῶν Σούτων πληρώσας τὸ κράνος τῆς Ἀθηνᾶς ἐκ τῶν θερμῶν δακρύων τῶν ἠττηθέντων, ἐκόμισεν εἰς Ἀθῆνας, καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς νικητὰς νὰ πῶσι κατὰ ἀφθόρους δόσεις.

Ἡ σκηνὴ λοιπὸν εὐρίσκεται ἐν Σούσοις, πρὸ τῶν βασιλείων καὶ ἀπέναντι τοῦ μαυσωλείου τοῦ Δαρείου, τὸ ὅποιον κατὰ φαντασίαν δυ ἄμειθα νὰ ἀναπαραστήσωμεν κατὰ τὰ ἐρείπια τοῦ μαυσωλείου τοῦ Κύρου, ὅπερ ἔτι καὶ νῦν φαίνεται ἐν Πασαργαδαῖς. Περὶ τὸν τετρακυσμένον σαρκοφάγον, κείνται πέντε ὑπερμεγέθειαι κίονες, ἐφ' ὧν εἶνε γεγλυμμένη ἡ μορφή τοῦ Βασιλέως ἐν ἀποθέσει διὰ τῶν τεσσάρων μεγάλων πετερύγων τῶν οὐρανόων Ἀμσασπάνδ. Ὁ Ὄρομάσθης ἵπταται περὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ περιβάλλει αὐτὴν διὰ χειρονομίας προστατευτικῆς.

Παρὰ τὸν σεβαστὸν τάφον προβαίνει ὁ χορὸς τῶν Γερόντων, τὸ σοβαρὸν Διδάκτιον τῶν Πιστῶν, τῶν διοικούντων τὰ τῆς Περσίας κατ' ἐντολήν τοῦ Βασιλέως ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ. Ἀναγγέλλουσι καὶ ὀνομάζουσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς σκηνῆς, ὡς αἱ εἰκόνας τῆς πρώτης χριστιανικῆς εἰκονογραφίας διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτῶν κρημαμένων φυλακτηρίων. — Ἡμεῖς ἐνταῦθα καλούμεθα οἱ Πιστοί, φύλακες τῶν ἀφνειῶν καὶ πολυχρύσων ἀνακτόρων, ἐκλεχθέντες ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀνακτοῦ Ξέρξου ὡς πρεσβύτεροι νὰ ἐφορευώμεν τῆς χώρας, τῶν Περσῶν ἀπελθόντων ν' ἀγωνισθῶσι κατὰ τῆς Ἑλλάδος. —

Ὄντως δὲ εἶνε φύλακες κράτους κενου. Ἡ ἐκ τῆς ἀπομονώσεως αὐτῶν παραγομένη λυπηρὰ αἴσθησις, ἔτι μᾶλλον καθιστᾷ πένθιμον τὸ ἄσμα των· φαίνονται περιπλανώμενοι ἐν ἐρήμῳ πόλει, ὡς ἐν τῇ κοίτῃ ἀποξηρανθέντος ποταμοῦ. Ἡ Ἀσία ἀπώλεσε τὸ ἄθος καὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῆς, ὁ πόλεμος, ὡσεὶ στρόβιλος κατεληθῶν, ἀνήρπασεν ἀπ' αὐτῆς τὴν νεολαίαν.

Ἡ ἀγωνία ἄρχεται ταραττουσα τὴν ψυχὴν τῶν φρονίμων ἐκείνων γερόντων. Πρὸ ἐνὸς ἔτους ἀνεχώρησεν ἡ στρατιὰ τῶν Περσῶν, καὶ οὐδεμίαν ἀγγελίαν ἀφίκετο εἰς αὐτοὺς· διατελεῖ οὕσα ἀγνωστος ἡ τύχη αὐτῆς, ὅπως τὰ ὕδατα χερμαρροῦ, τὰ κρυπτόμενα εἰς τὴν ἄμμον· οὔτε ἀγγελος, οὐδὲ δρομεὺς ἀφίκετο

ὅπως εὐαγγελισθῆ στενωπέρας τῆ φωνὴ τὴν νίκην ἐν τῷ ἄστει τοῦ Βασιλέως.

Ὁ χορὸς ψάλλει ὅπως παραθαρρόνη ἑαυτὸν ἐν τῷ ζόφῳ τῆς ἀνησυχίας τοῦ ἐξαίρει τὴν δόξαν τοῦ διασκορπισθέντος στρατοῦ. Ἐν λυρικῇ ποιήσει ἐπαναλαμβάνει εἰς τὰς στρωφὰς τὴν ἐν τῷ Ἡροδότῳ ὑπάρχουσαν ἀπαρίθμησην τῆς στρατιᾶς, ἀποτελεμένης ἐκ πεζῶν καὶ ἵππέων, ἐξ ἄρμάτων καὶ νεῶν, ἐκ τοξοτῶν καὶ ἐρετῶν. Ὑπεράνω δὲ τοῦ παμμίκτου τούτου ὄχλου ἐξέχουτιν ὀνόματά τινα, σεῖοντα, ὡς λοφία, πομπώδη ἐπίθετα· ὁ Μεγαβάτης καὶ ὁ Ἀστάσπης, «φοβεροὶ ἰδεῖν», Ἀρτεμβάρης «ὁ ἵπποχάρμης», Ἴμαιος «ὁ τοξοδάμας», Σοσθάνης «ἵππων ἑλακτήρ», Ἀρκεῦς καὶ Μιτρογάθης, ἐξορμῶντες μετὰ πολλῶν διρρῦμων καὶ τριρρῦμων ἄρμάτων. — Τὸ μαχαιοφόρον ἔθνος ἐκ πάσης τῆς Ἀσίας ἔπεται, ὑπεῖκον εἰς τὰς δεῖνὰς προσταγὰς τοῦ Βασιλέως. — Τὸν Βασιλέα δὲ τοῦτον, ὃν οἱ Γέροντες δὲν ἔχουσι παρόντα, ὑπερεξαίρουσιν, ὅπως ἐμπεδώσωσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐλπίδα, καὶ φαντάζονται αὐτὸν ὑπὲρ τὴν κοινὴν φύσιν, οἷοι οἱ κολοσσοί, οἱ Ἰσάμενοι παρὰ τὰς εἰσόδους τῶν βασιλείων. Διὸ καλοῦσιν αὐτὸν ἰσόθεον καὶ «τέκνον χρυσογόνου γενεᾶς», ἔχοντα βλέμματα φονίου δράκοντος καὶ πεποηθότα ἐπὶ ἀρχηγῶν ἀητητῶν, ὄντα πολύχειρα καὶ πολυναύτην καὶ βαίνοντα ἐφ' ἄρματοι Συρίου, ζευγνύντα διὰ λινοδέσμου σχεδίας τὸν πορθμὸν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τιθέντα ἐπὶ τοῦ αὐχένος τοῦ πόντου πολύγομφον ζυγόν. Τίς ἤθελε λοιπὸν ἀντισταθῆ εἰς τὸν ἀήττητον;

Ἀλλὰ μάτην ἐξήνεγκον φωνὴν ἐπαίνου καὶ ἀποθέσεως. Ὁ διθύραμβος των ἐνέχει φόβον, καὶ αἱ ὑπερβολαὶ τῶν λόγων των ἐξέρχονται ἐκ τρεμόντων χελέων. Ἀναμιμνήσκονται ὅτι τῆς εὐτυχίας τῶν βροτῶν ὑπάρχει ζηλότυπος θεότης, ἐκ τῶν παγίδων τῆς ὀποιᾶς οὐδὲν πῆδημα εὐπετές δύναται νὰ σώσῃ ἄνδρα θνητόν. Ἀγωνία ἀμύσσυσα! — Τίς θέλει σώσει αὐτὸν ἐκ τοῦ ὀξέος βέλους, ἢ τῆς αἰχμηρᾶς λόγης; — Ἐν τούτοις τὸ ἄστυ τῶν Σούτων μένει κένανδρον, αἱ Περσίδες ἀκροπενηθεῖς ἀναζητοῦσι μετὰ πόθου τοὺς αἰχμητὰς αὐτῶν ἄνδρας, τοὺς συντρόφους τῆς κλίνης των. —

Ὁ μέγας οὗτος χορὸς εἶνε ὁ πρόλογος τῆς ἐπακολουθήσας μεγάλης πενθίμου συμφωνίας. Ὅλοι αἱ ἀντιθέσεις ἐν αὐτῷ συμφύρονται, ὅλοι αἱ σκέψεις ἐναλλάσσονται· ἔχει τὸν ῥυθμὸν τοῦ παλαμοῦ. Ἡ ἐν αὐτῷ πεποιθήσις κλονίζεται ὑπὸ τῆς ἀμφιβολίας, ἢ ἐπιπίπτουσα σκιά τῶν προαισθανομένων συμφορῶν ἀφαιρεῖ τὸ ἀκτινοβόλημα τῆς ὑπεροψίας· μένουσι δὲ

ἄνευ ἀπαντήσεως αἱ ἐρωτήσεις, αἱ ἀπευθυνόμεναι πρὸς τὴν καλπάζουσαν ἴσως τὴνστιγμὴν ταύτην πρὸς τὴν πόλιν Μοϊραν, ὑπὸ τὴν ἀναπεπταμένην χλαμύδα Ἄγγελου. Ὁ χορὸς ἀποτελεῖ σύμφυρμα ἀντιθέτων ἐντυπώσεων παραπλήσιον τοῖς προλόγοις τῶν λυρικῶν τραγωδιῶν, ὅπου αἱ ἀλλοιώσεις τῶν ἤχων φωτίζουσιν ἢ σκοτίζουσιν ἐναλλάξ τῆς ὀρχήστρας τοῦ κλονισμοῦ.

Ἄλλ' ἰδοὺ προβαίνει ἡ βασιλεὺς Ἄτοσσα, προσκυνομένη ὑπὸ τῶν Πιστῶν, ὡς εἶδωλον μητρὸς, διὰ τύπων πομπικῶν λατρείας, εἰς ἃς ἀρέσκονται οἱ μονάρχαι. — Ἰδοὺ ἔρχεται τὸ φῶς, ἴσον πρὸς ὀφθαλμοὺς θεῶν, ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως, ἡ βασιλεία ἡμῶν, προσπέσωμεν! —

Τὸ ἀπεχθὲς αἶσθημα, ὅπερ αἰσθάνονται οἱ καίκοι τῆς Εὐρώπης, ὅπταν ἀναγινώσκωσιν ἐν ἐκθέσει περιηγητῶν τὰς τελετὰς καὶ τοὺς δουλικούς τίτλους, τοὺς ἐπιδαψιλευμένους εἰς τοὺς Σάχεις τῆς σημερινῆς Περσίας, ἠσθάνοντο βεβηκῶς ζωηρότερον ἔτι οἱ Ἕλληνας, ἀκούοντες τὰς ἐμφαντικὰς ἐκείνας κολακείας οἱ Ἕλληνας ἐκεῖνοι, οἱ ἀπλοῖ καὶ κατὰ φύσιν ζῶντες, δι' οὓς οὐδὲν μεγαλεῖον ὑπερέβαινε τὸ ἀνθρώπινον ἀνάστημα. Ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς ἔτι χρόνοις οἱ βασιλεῖς τοῦ Ὀμήρου ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ὀπλιτῶν αὐτῶν ὡς συνοπλιτῆται ἐστεμμένοι. Ὅταν καλῆ τις ἐν τῇ Ἰλιάδι τὸν Ἀγαμέμνονα «ποιμένα λαῶν», ἢ «Ἄτροιδην εὐρυκρείονα», ἐξήντησε πάντα ἔπαινον, τὸ θυμιατήριόν του ἐσβέσθη.

Θυγάτηρ τοῦ Κύρου, χήρα τοῦ Καμβύσου, γυνὴ τοῦ Δαρείου καὶ μήτηρ τοῦ Ξέρξου ἢ Ἄτοσσα μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ υἱοῦ τῆς πρίστα εἰς τὰ ὄμματα τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ δράματι τοῦ Αἰσχύλου αὐτὴν τὴν Περσίαν ἔνσαρκον. Διετρίβουν ζωηρῶς εἰς τὴν μνήμην τὸ ὄνομά της, καὶ ἔτρεφον κατ' αὐτῆς μνησικακίαν, διότι αὐτὴ ἔπεμψε τὴν στρατιάν τοῦ Δαρείου, ὅπως ζητήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα θεραπευτικὴν ἰατρικὴν. Ὅποῖαν ἀλαζονικὴν χαρὰν προὔξενε εἰς τὸν Ἀθηναῖον ἢ ἐμφάνισις αὐτῆς ἐπὶ τῆς σκηνῆς σκυθρωπῆς καὶ καταβεβλημένης; Ἄνευ Μαραθῶνος, καὶ ἄνευ Σαλαμῖνος ἢ προπετῆς αὐτῆς ἐπιθυμία θὰ ἐπληροῦτο ἀναμφιβόλως. Ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις τῶν Σούρων ποιητὴς τις ἤθελε δείξει τὰς ἐπιφανεῖς παρθένους τῶν Παναθηναίων, βαδίζουσας ὀπισθεν τῆς γηραιᾶς βασιλίδος, περιβεβλημένας τὴν δουλικὴν χλαμύδα, καὶ φερούσας ἐν τῇ χειρὶ τὴν σκιαδίσκην ἢ τὸ ἀλεξίμουον!

Αὐταὶ αἱ Βασιλίδες τῶν Σουλτάνων τῆς Περσίας εἶ-

χον ἀπόλυτον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν υἱῶν αὐτῶν. Ἡ Ἄτοσσα «εἶχε τὸ πᾶν κράτος», λέγει που ὁ Ἡρόδοτος. Ἦγον καὶ ἔφερον αὐτοὺς οὐ μόνον διὰ τῆς υἱικῆς στοργῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς διεφθαρμένης ἀγωγῆς, ἣν ὁ Πλάτων ἐσημείωσεν εἰς τοὺς Νόμους του, διὰ τῶν ἀπορρήτων καὶ τῶν παραδόσεων τῆς προκατόχου βασιλείας, διὰ τῆς μὴ τιμωρίας τῶν ἐγκλημάτων τῶν. Ἡ ἀποκεφάλις συζύγου ἢ παλλακῆς ἦτο καὶ εἶνε ἔτι, σύνθητες γεγονὸς ἐν τῷ βίῳ τῶν χρεμίων, ἀλλὰ οὐδεὶς ἐπιβάλλει χεῖρα εἰς τὴν βασιλομήτορα. Δικτελεῖ οὐσα ὅλως ἄθικτος πάσης τιμωρίας. Σκληραῖ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ σφοδρᾶς ζηλοτυπίας κατὰ πάσης ἀντιζήλου ἐμπνεόμεναι, αὐταὶ αἱ μητέρες τῶν ἱρηνικῶν βασιλέων, ἐπλήρουν τὰ ἀνάκτορα καταρῶν. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἐκεῖ βασιλεύουσιν αἱ Ἑρινύες. Ἡ Ἄμνηστρις, ἡ χήρα τοῦ Ξέρξου, γηράσασα ἔθαψε ζῶντας δεκατέσσαρας παῖδας ἐξ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῆς, ἀντιχαρίζομένη τῷ ὑπὸ γῆν θεῷ. Ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται περὶ αὐτῆς ἐτέρην φρικαλεωτέραν ἱστορίαν. Ἦτο ἔθιμον τῆς ἡμέρας τῶν γενεθλίων τοῦ βασιλέως νὰ χρηρηγῆται πᾶσα αἴτησις γινομένη κατὰ τὸ βασιλεῖον δεῖπνον ἢ Ἄμνηστρις ἤτησε νὰ παραδοθῇ αὐτῇ μία τῶν γυναικῶν τοῦ ἀδελφοῦ του, ἣν ἐμίσει τούτου γενομένου, ἐξέτεμε τοὺς μαστοὺς αὐτῆς καὶ ἔρριψεν εἰς τοὺς κύνας, εἶτα τὴν ῥίνα, τὰ ὄτα, τὰ χεῖλη, τὴν γλῶσσαν, καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν ἄνδρα της, οὕτω διαλελυμασμένην. Ἡ Παρυσάτις μήτηρ τοῦ Ἄρταξέρξου Μνήμονος, ἐβουλήθη νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς μετασχόντας τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ της Κύρου, τοῦ στασιάζαντος κατὰ τοῦ βασιλεύοντος υἱοῦ της, καὶ φονευθέντος ἐν τῇ κατὰ τούτου μάχῃ. Ὁ Ἄρταξέρξος εἶχε τιμῆσει καὶ ἀμείψει τοὺς ἄνδρας, οἵτινες ἀπήλλαξαν αὐτὸν τοῦ ἀποστάτου, ἀλλ' ἡ Παρυσάτις ἀνέμενε ἄλλην εὐκαιρίαν, καὶ ἐνελόχα τὰ θύματα της. Ὁ Μιθριδάτης πρῶτος ἀπέκτεινε τὸν Κύρον τούτου ἐπιβουλεύεται παρὰ δειπνῶ καὶ διατάσσει νὰ τιμωρηθῇ διὰ τῆς σκαφεύσεως, τοῦ φρικωδέστατου τούτου κολαστηρίου μηχανεύματος. Ὁ Μασαβάτης, ὁ πιστὸς εὐνοῦχος τοῦ βασιλέως, ἐκαυχᾶτο ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν τοῦ Κύρου ἢ Παρυσάτις κατ' αὐτοῦ τοιαύτην τινὰ ἐπιβουλήν ἐμηχανεύθη, προσεκάλεσε τὸν βασιλέα νὰ παίξῃ μετ' αὐτῆς κύβους περὶ χιλίων δαρεικῶν ἀλλὰ κατὰ τὴν κύβουσιν ἐνίκηθη καὶ ἀπέδωκε τὸ χρυσίον προσποιουμένη δὲ ὅτι ἀνιάται, ἐζήτησε νὰ διακυβέσσωσιν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλ' ἤδη περὶ εὐνοῦχου, νικήσασα δὲ λαμβάνει τὸν Μασαβάτην, καὶ πρὶν ἢ ὁ βα-

σιλεύς ἐν ὑποψίᾳ ἔλθῃ, παραδίδει αὐτὸν εἰς τοὺς τιμωρούς, προστάξασα νὰ ἐκδώσῃ ζῶντα, καὶ τὸ μὲν σῶμα πλάγιον διὰ τριῶν σταυρῶν ἀναπήξωσι, τὸ δὲ δέρμα χωρὶς διαπασσαλεύσωσιν. Ὁ βασιλεὺς μαθὼν ταῦτα χαλεπῶς ἤνεγκε καὶ πικρῶς ἔλεγε, ἢ Παρυσάτις εἰρωνευμένη μετὰ γέλωτος εἶπε: «Πόσον ἡδὺς εἶ καὶ μακάριος εἶ χαλεπαίνεις διὰ γέροντα εὐνοῦχον, ἐγὼ ἐγώ, ἀπωλέσασα εἰς τοὺς κύβους χιλίους δαρεικοὺς, σιωπῶ καὶ στέργω».

Βραδύτερον προσκαλεῖ εἰς δεῖπνον τὴν Στατίειραν, τὴν νύμφην αὐτῆς, πρὸς ἣν ἔτρεφε μῖσος καὶ ζηλοτυπίαν. Παρθένουσιν εἰς τὴν τράπεζαν μικρὸν ὀρνίθιον, ὅπερ οἱ Πέρσαι καλοῦσι ῥυντάκην, περὶ οὗ ἐπίστευον ὅτι ἐτρέφετο ἐξ ἀνέμου καὶ δρόσου. Ἡ Παρυσάτις διχμελίζει αὐτὸ διὰ μαχαίρας κεχυμένης τὸ ἕτερον μέρος διὰ φαρμάκου, καὶ αὐτὴ μὲν ἐσθίει τὸ ἄχραντον καὶ καθαρὸν τμήμα τοῦ ὀρνίθου, δίδει δὲ τὸ πεφορμαγμένον τῇ Στατίειρᾳ, ἣτις ἀπέθανεν ἐν δεινοῖς πόνοις καὶ σπαραγμοῖς. Ὁ Ἄρταξέρξος τοῦτο μαθὼν τοὺς μὲν ὑπὲρ τῆς καὶ τραπεζοκόμους συνέλαβε καὶ κατεστρέβλωσε, τὴν δὲ μητέρα εἰς Βαβυλῶνα ἐξέπεμψεν, ἐξ ἣς ὁμως μετ' ὀλίγον μετεπέμθη.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ βασιλομήτορες τῆς Περσίας. Τὸ Σεράγιον, ὡς ἡ διακεκαυμένη ζώνη, ἣς ἔχει, ὡς πρὸς τὸ ἠθικόν, τὸ κλίμα, ἐγέννησε πάντοτε τοιαῦτα τέρατα.

(Ἐπεταί συνέχεια.)

ΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΟΥ GOSSLER

PHOEIIS MEN EN TH APXH THS EKTHS SYNEPPIASIS

TΩΝ EN TOIS ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΙΣ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ἐν Βερολίνῳ τῇ 27 Σεπτεμβρίου 1881

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣ ΔΕ ΕΚ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ

ΓΡΟ

I. ΑΡΓΥΡΙΑΔΟΥ

Πολυτίμητοι παρυστώτες!

Ἄρτι ἐκλείσθησαν αἱ θύραι τοῦ συνεδρίου τῶν περὶ τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ γλώσσας ἐνδιατριβόντων ἀνδρῶν, καὶ νῦν ἡ τοῦ κράτους πρωτεύουσα ἀναπετάσσουσιν αὐθιγὰς φιλοξένους πύλας τοῖς διδασκάλοις τῶν γερμανικῶν διδασκαλείων. Ἐκεῖ μὲν καθορῶμεν τοὺς τὰ πρῶτα φερομένους ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐνταῦθα δὲ τὴν εὐρύσθη βᾶσιν τῆς παιδείσεως ἐκεῖ

μὲν τὸ καλλώπισμα καὶ τὸ ἄνθος τοῦ πνευματικοῦ βίου, ἐνταῦθα δὲ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸν πυρῆνα τῆς δημοτικῆς παιδείσεως ἐκεῖ μὲν ἐπιλέκτους τινὰς λογάδας τῆς σοφίας, ἐνταῦθα δὲ τοὺς ὑπὲρ τῶν πολλῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐργαζομένους. Ὑψηλὸν δὲ τὸν νοῦν καὶ ἰσχυρὰν τὴν διάνοιαν πρέπει τις νὰ ἔχη, ὥστε νὰ περιαγάγῃ τὸ ὄμμα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς στερεᾶς κρηπίδος τῶν περὶ τὰ ἡμέτερα διδασκαλεῖα εἰς τὸ ἄκρον ἄκρον τῶν λεπιοτάτων εἰδικῶν σπουδῶν καὶ νὰ κατανοήσῃ, πῶς τὸ ἐν ἐπὶ τὸ ἕτερον τῶν Μουσῶν οἴκημα, συνεχῶς ἀνανεούμενον, πυργούται, τὰ δὲ μέρη ὁμαλῶς καὶ εὐρύθμως πρὸς ἄλληλα συναρμόζονται, οὐδενὸς οὐδαμοῦ φαινομένου οὔτε διαλείμματος, οὔτε κωλύματος καὶ διακοπῆς.

Ὡς τι δ' ἐξαίρετον ἐν τῇ τοῦ κοινοῦ βίου ἡμῶν διαμορφώσει τοῦτο ἡμεῖς ζηλοῦμεν καὶ μακαρίζομεν, ὅτι οὐδεμία ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξις ἀποτόμως ἀπὸ τῆς ἄλλης διακρίνεται, ἀλλ' ἐν πάσαις ὑπάρχουσι μεταβάσεις, ἡ δὲ εὐφυΐα καὶ φιλεργία ἀείποτε ἐλευθέραν εὐρίσκουσιν ὁδόν, νέαι δὲ δυνάμεις, ἐν συντόνῳ ἐργασίᾳ δεδοκιμασμένοι, ἐκάστοτε ἀνατέλλουσιν. Ὑπὲρ τῆς τηρήσεως δὲ καὶ διαφυλάξεως τοῦ συνδέσμου τοῦ πνευματικοῦ βίου ἡμῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως, τῆς ἀσφαλοῦς δὲ διευθύνσεως πάσης νέας, ἐλλόγου καὶ δεδικοιολογημένης ἐκφάνσεως τῶν περὶ τὴν ἐκπαίδευσιν χρεῶν, δὲν παύονται κηδόμενοι διηνεκῶς οἱ τὰ τῆς παιδείας ἐπιτετραμμένοι. Πρὸς δὲ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα, τὴν πανίσχυρον κρηπίδα τῆς ὅλης παιδείσεως, τὰ διδασκαλεῖα εἶναι ὡς τὰ τῆς πλαστικῆς ἐργαστήρια, ἐν οἷς πλάσσεται καὶ διαμορφοῦται ἡ ἡμέτερα νεότης, οἱ ἰσχυρότατοι δὲ καὶ ἐδραϊότατοι στύλοι τοῦ πνευματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ καθόλου βίου. Τὸ πρῶτιστον δὲ καὶ σπουδαιότατον καθήκον τῶν τῆς παιδείας ἐπιμελομένων, ἅμα δὲ τὸ εὐγενέστατον καὶ εὐχαριστότατον ἔργον, ὅπερ δοκεῖ μὲν ἀπλούστατον εἶναι, τυγχάνει ὁμως τὸ χαλεπώτατον καὶ ταῖς μεγίσταις ὑποκείμενον εὐθύναις, εἶναι νὰ προνοῶσιν, ὅπως διὰ παντὸς σθεναρωτέρα ἢ βᾶσις γίγνηται, σταθερωτέρα τε καὶ μᾶλλον ἀντίσχυουσα. Διὸ πάντες οἱ τῶν Μουσῶν καὶ τῶν γραμμάτων φίλοι ἀγάλλονται, βλέποντες τοσοῦτους συνεργάτας πανταχῶθεν τῆς πεφιλημένης ἡμῖν γερμανικῆς πατρίδος ἐνθάδε συνεληλυθότας, οὕτω δὲ πολλοὺς σπουδαίους ἄνδρας, ἀνταλλασσομένους ἐνταῦθα ἢ ἐκ τοῦ πλουσίου ἐν ἐργασίαις βίου ἐκτίσαντο πείραν, διδόντας δὲ καὶ λαμβάνοντας διδακτικὰ μαθήματα, πολλαχῶς δὲ καὶ ἀσπασίως τοὺς ἐπὶ τῆς

παιδείας διὰ τῶν μέχρι τοῦδε πεπονημένων αὐτοῖς προτρεψαμένους καὶ παρορησάντας.

Ἐμοὶ δὲ εὐφρόσυνος εἶναι ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ κατ' ἐντολὴν τῆς πρωσσιακῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἀπεσταλμένου τῶν γερμανικῶν κυβερνήσεων, τοὺς ἄνδρας τῶν γερμανικῶν διδασκαλείων ἄσμενος προσφωνῶ τό: ὡς εὖ παρέστητε.

Αἱ ἀξιώσεις, αἱ πρὸς τοὺς τὰ τῆς παιδείας διέποντας ἔχουσι τὰ τῆς δημοτικῆς παιδείας, τὰ εἰς ἐναργεστάτην ῥοὴν δικτελοῦντα, πορεύονται σύνδρομα πρὸς αὐτὴν οἱ τῆς παιδείας ἄρχοντες, παρὰ τῶν διδασκαλείων ἀπαιτοῦσι. Διότι οἱ διδάσκαλοι τῶν κοινῶν δημοτικῶν σχολείων τῆς Πρωσίας ἦσαν ἐν μὲν τῷ ἔτει 1873 ὑπὲρ τοὺς 52,000, τῷ δὲ 1879 ὑπὲρ τοὺς 58,000 (ἐν δὲ τῷ ἐνεστῶτι 60,000 μάλιστα)· τούτων κατὰ μὲν τὸ 1879 ὑπὲρ τοὺς 40,000 ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς σχολείοις ἐδίδασκον, ὑπὲρ τοὺς 17,000 ἐν τοῖς καθολικοῖς, ἕκαστος δὲ τινες ἐν τοῖς τῶν Ἰουδαίων. Αἱ δὲ διδάσκαλοι εὐαγγελικαὶ μὲν ἦσαν ὑπὲρ τὰς 2,000, καθολικαὶ δὲ ὑπὲρ τὰς 3,000 καὶ τινες δὲ Ἰουδαῖοι.

Οἱ δὲ 58,000 μάλιστα διδάσκαλοι ἦσαν ἐνεργοὶ ἐν 33,000 δημοτικοῖς σχολείοις, ὧν οἱ ὑπὲρ τοὺς 23,000 ἐν σχολείοις μίαν τάξιν ἔχουσιν· ὥστε ὑπὲρ τοὺς 40 ⁰/₁₀ εἰς διδάσκαλος ἐν σχολείοις μιᾶς τάξεως, περὶ δὲ τοὺς 60 ⁰/₁₀ ἐν σχολείοις πλειόνων τάξεων.

Ἐλειτούργουν δὲ τῷ 1870 ἐν τῇ πρωσσιακῇ πολιτείᾳ 79 διδασκαλεῖα μετὰ 3 τοῦ γυναικείου φύλου, τῷ δὲ 1879, 110 μετὰ 8 τοῦ γυναικείου φύλου. Ἐκ τῶν 110 δὲ διδασκαλείων περὶ μὲν τὰ ²/₃ εἶναι εὐαγγελικά, περὶ δὲ τὸ ¹/₃ καθολικά, ἐν δὲ σύμμικτον. Ἐφοίτησαν δὲ μαθηταὶ τῷ μὲν 1870 περὶ τοὺς 50,000, ἐν δὲ τῷ 1879 ἀμφὶ τοὺς 94,000 οὕτως, ὥστε ἐν ἐκείνῳ μὲν εἰς τοῦ διδασκαλείου μαθητῆς ἀνελόγει πρὸς 4,727 κατοίκους, ἐν τούτῳ δὲ πρὸς 2,737.

Ἐκ τῶν ῥηθέντων καταφαίνεται, ὅπως ἐκτασιν τὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων ἐν τῇ Πρωσίᾳ ἔχουσι. Αἱ δὲ περὶ τὴν διοίκησιν αὐτῶν δυσχέρεια ἐξ ἄλλων τε πολλῶν καὶ ἐκ τούτου μάλιστα γίνονται, ὅτι τὰ τῆς δημοτικῆς παιδείας φύσει μηδέποτε πρέπει νὰ ἡρεμῶσιν, ἀλλὰ διενεκῶς κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν δύναμιν αὐτῶν καὶ ἰσχύϊν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐπέκτασιν περαιτέρω νὰ ἀναπτύσσονται. Ἡ δὲ περαιτέρω ἀνάπτυξις ἐξαρτᾶται μὲν ἐκ τῆς κανονικῆς καὶ εὐρύθμου ἐπαυξήσεως τῶν κατοικούντων, ἧτις ἄγει εἰς τὴν δικνομήν τῶν τάξεων καὶ τὴν ἴδρυσιν

νέων σχολείων· δυσχερὴς δὲ καὶ χαλεπὴ γίγνεται διὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ ἀσυμμετρίαν τῆς τῶν κατοίκων ἐπαυξήσεως ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους χώραις ὡς ἐκ τῆς ἐλευθέρως κινήσεως αὐτῶν, ἧς τὸ τέλος δὲν δύναται τις νὰ προῖδῃ· προσέτι δὲ δυσχερὴς καθίσταται καὶ διὰ τοῦτο, ὅτι τῶν τε κατοίκων τῶν ἐν ταῖς πρὸς ἀνατολὰς ἐπαρχίαις οὐχὶ βεβαία εἶναι ἡ ἐνοικητικὴ καὶ οἱ ἐν ταῖς δυσμικαῖς, ταχέως συμπυκνούμενοι, ἐπὶ βιομηχανικὰ μάλιστα τρέπονται ἔργα. Χωρὶς δὲ τούτων ἐμποδῶν τῇ ἀναπτύξει ἔτι μᾶλλον γίνονται τὸ τῶν θρησκευμάτων κράμα καὶ αἱ ἐκ τῆς γλώσσης διαφοραὶ, ἅπερ ἀμφοτέρω οὐμικρὰς ἀλλοιώσεις ὑφίστανται.

Ἄμυδρῶς πως ἐσκιγραφήθησαν αἱ ἐπιπροσθησαὶ δυσχέρεια τοῖς τὰ τῆς παιδείας διέπρυσιν ἅμα μὲν περὶ τὴν τῶν διδασκάλων διαμόρφωσιν καὶ τὴν ὀρθὴν πρόνοιαν, ὅπως τὰ σχολεῖα ἔχουσι διδασκάλους, ἅμα δὲ περὶ τὴν διοργάνωσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων.

Ἐὰν δὲ ἰσχύῃ ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ καθόλου τὸ ἀξίωμα, ὅτι ἡ μεσότης εἶναι τὸ ἀριστον ἔργον τῆς ἀγαθῆς διοικήσεως καὶ τῆς νομοθεσίας, ἡ δὲ κατὰ σμικρὸν ἐπίτευξις καὶ ἀποδοχὴ αὐτῆς εἶναι σημεῖον ὑγιοῦς καὶ ἀληθοῦς προόδου, σπουδάζομεν καὶ ἐν τοῖς τὰ τῆς παιδείας ἀσφαλῶς καὶ δικαίως τὴν ὁδὸν ταύτην τρεπόμενοι τὴν μεσότητα νὰ ἐπιδιώκωμεν καὶ ταύτης χρῆσιν νὰ ποιῶμεθα ἐν αὐτοῖς.

Ἄλλ' ἐὰν μὴ σφάλλωμαι τῆς γνώμης, εἶναι, νομίζω, κίνδυνος, μὴ τις ἐντεχνος, καὶ ψευδής, ἀλλ' οὐκ ἀληθής· ἡ μεσότης ἐν τοῖς σχολείοις ἢ καὶ χαυνώται ἢ πρὸς τὰς κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις συνάφεια διὰ τοῦτο, ὅτι οἱ μὲν εὐφύτετεροι τῶν μαθητῶν ταχύτερον προάγονται, οἱ δὲ ἀμβλύτεροι ἢ ἄλλως πως κωλυόμενοι παῖδες ὑπολείπονται. Ἡ τοιαύτη δὲ τοῦ διδασκάλου μέθοδος κατ' ἀνθρωπίνην μὲν δόξαν φαίνεται εὐεξήγητος, κατὰ δὲ τὴν παιδαγωγικὴν πλάνην, πολιτικῶς δὲ καὶ κοινωνικῶς σφάλμα, — ἢ ἔτι μᾶλλον δυστύχημα. Γνώριμός τις διδάσκαλος ἐξεῖπέ ποτε τὸν λόγον, ὅτι εὐθύνεται τῷ Θεῷ, ἐὰν ὁ παῖς μὴ δύνηται νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ νὰ γράφῃ. Τὴν ἀλήθειαν δὲ τοῦ ῥηθέντος λόγου ἐγὼ πρόθυμος ἀπεδεξάμην καὶ δὲν ἐκνῶ τὸ ἐπ' ἐμοὶ καὶ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουσι παῖδες δι' οἰκνυῖν αἰτίαν τῆς τεταγμένης στερούμενοι παιδείας, ἢ μὴ μεταλαμβάνοντες τῶν στοιχειωδῶν ἐκτάτων γνώσεων, ὑπαίτιοι τούτου κρίνονται οἱ τὰ τῆς παιδείας ἐπιμελούμενοι καὶ ὑπομιμνήσκονται τὰ προσήκοντα νὰ μεριμνήσωσιν. Πρὸ παντὸς δὲ κρα-

τίνοντες καὶ μᾶλλον περιβιάζοντες τὴν κατωτέραν βᾶσιν τῆς παιδείας, ὀφείλομεν κατ' ἐμὴν γνώμην μετὰ μείζονος προθυμίας καὶ συντονώτερον νὰ σπουδάζωμεν, ὅπως καὶ ἐν ταῖς δημοτικοῖς μάλιστα σχολείοις ἡ μεσότης ἐν τῇ τῶν παίδων παιδείᾳ τηρηθῆται καὶ ἐπιδιώκηται, ἐὰν πρέπη διαρκῶς ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ὅλου νὰ ἀποβίβη· τούτο δὲ ἄλλως δὲν ἐπιτυγχάνεται, ἢ ἂν ὁ διδάσκαλος, μεθ' ὅλης τῆς παιδαγωγικῆς δυνάμεως πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν παίδων προτερηόμενος, πλήρης ἀγάπης καὶ προσηνεῖας πειρᾶται νὰ κατανοήσῃ ἐνὸς ἑκάστου τὸ ἰδιοφυῆς τῆς ψυχῆς. Οὕτω μὲν μὲν μὲν μὲν μὲν μὲν μὲν μὲν διδασκάλων ἀπαιτοῦνται καὶ δὴ παρὰ τῶν διδασκόντων ἐν δημοτικοῖς σχολείοις, μίαν μόνον ἔχουσι τάξιν· ἀλλὰ καὶ σπανίως ὑπάρχει, ἄλλο ἢ τὸ τοῦ διδασκάλου, ἔργον, ἐν ἴσῳ μέτρῳ παρέχον τὴν ἐπαγγελίαν, τὴν ταύτης ἐκπλήρωσιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν χαρὰν, ἐὰν ὁ διδάσκαλος διαμεμνημένος ἦ, ὅτι ὀφείλει τοὺς παῖδας μὴ μόνον λόγῳ νὰ διδάσκῃ, ἀλλ' ὅλος ψυχῆ τε καὶ διανοῖα νὰ προβάλλῃ αὐτοῖς ἑαυτὸν παράδειγμα ἐν τῷ σχολείῳ καὶ τῷ οἴκῳ, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τε καὶ τῇ κοινότητι. Τὰ δὲ διδασκαλεῖα ὑψηλὸν σκοπὸν προτίθενται νὰ μεταδώσωσι τοῖς οἰκείοις διδασκάλοις τὴν γνώμην ταύτην τῆς ἐκπληρώσεως μὲν τοῦ καθήκοντος, τῆς ἑαυτῶν δ' ἐγκρατείας καὶ τῆς ἐν σμικρῷ πίστεως καὶ ὅλως τὴν ἀφοσίωσιν ὡς τιμαλφῇ καὶ ἐντιμῶν πανοπλίαν ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ βίου αὐτῶν.

Πάντες δ' ἐνθυμώμεθα, ὅτι οἱ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωποι μετὰ τῶν παντοίων σφαλμάτων καὶ φροντίδων αὐτῶν τότε μόνον νὰ ὑγιαίνωσι δύνανται, ἐὰν τὸ σχολεῖον ἐν πᾶσι τὸ ἐκυτοῦ καθήκον ἀκριβῶς ἐπιτελῇ· τὸ δὲ σχολεῖον τότε μόνον προκόπτει καὶ ἐπιδίδωσιν, ὅταν οἱ ἄνδρες αὐτοῦ, ἂν τε διευθύνοντες, ἂν τε ἐκτελεστοὶ τυγχάνωσιν ὄντες, ἐν αὐστηρᾷ πειθαρχίᾳ καὶ κοσμιότητι, ἀληθείᾳ τε καὶ πίστει ἐπὶ τὰ πρόσω χωρῶσιν. Ἐν τούτοις ἐσμὲν ἅπαντες μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι.

Ἐν τῇ σπουδῇ δὲ καὶ ἀμίλλῃ ταύτῃ καρτερῶς συνίστασθε, ἐργάζεσθε καὶ μὴ ἀποκάμνετε πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ εὐλογίαν τοῦ πλησίον.

H. T A I N E
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟΥ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
ΕΝ ΙΤΑΛΙΑΙ.

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν.)

Κατάστασις πνεύματος γραφικῆ, τουτέστι με-

ταξὺ τῶν καθαρῶν ἐνοιῶν καὶ τῶν καθαρῶν εἰκόνων κειμένη, χαρακτῆρες ἐνεργητικοὶ καὶ ἤθη βίαια, παρέχοντα τὴν γνώσιν καὶ τὸν ἔρωτα τῶν καλῶν σωματικῶν σχημάτων, τοιαῦται αἱ τότε περιστάσεις, αἱ μετὰ τῆς ἰδιοφυῖας τῆς φυλῆς παραγαγοῦσαι ἐν Ἰταλίᾳ τὴν μεγάλην καὶ τελείαν γραφικὴν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Καταβῶμεν εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ ἐργαστήρια· θέλομεν ἴδει αὐτὴν γεννωμένην ἀφ' ἑαυτῆς. Δὲν εἶναι ὡς παρ' ἡμῶν ἔργον σχολῆς, ἀσχολία κριτικῶν, διατριβὴ περιέργων, μανία ἐραστῶν τοῦ καλοῦ, φυτὸν τεχνητὸν, διὰ μεγάλης κλλιεργηθὲν δαπάνης, κατεσθιῆς, καίτοι περιβαλλόμενον διὰ κόπου, ζέον καὶ μετὰ κόπου συντηρηθὲν ἐπὶ ἐδάφους καὶ ἐν ἀτμοσφαιρᾷ εὐφυῶς ἐχούσῃ πρὸς τὰς ἐπιστήμας, τὴν φιλολογίαν, τὴν βιομηχανίαν, τοὺς χωροφύλακας καὶ τὰ μέλινα ἐνδύματα. Εἶναι μέρος τοῦ ὅλου. Αἱ πόλεις αἱ κλύπτουσαι τὰ δημαρχεῖα καὶ τοὺς ναοὺς διὰ γραφῶν, τιθέασιν πρὸ αὐτῆς πλείστας ὕσας εἰκόνας ζώσας, ἦτον μὲν διαρκεῖς, ἀλλὰ μεγαλοπρεπεστέρας· ταύτας αὕτη συνοψίζει. Οἱ τότε ἄνθρωποι εἰσὶ φίλοι τῆς γραφικῆς οὐχὶ μόνον βραχὺν χρόνον καὶ κατ' ἐξίρσεις, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν, ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς πομπαῖς, ἐν ταῖς ἐθνικαῖς τελεταῖς, ἐν ταῖς δημοσίαις ὑποδοχαῖς, ἐν ταῖς ἀσχολίαις καὶ ταῖς ἡδοναῖς αὐτῶν.

Ἰδόμεν αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον· ἐνταῦθα ἀμήχανος μόνον εἶναι ἡ ἐκλογή· τὰ σωματεῖα, αἱ πόλεις, οἱ ἡγεμόνες, οἱ ἐπίσκοποι, δόξαν καὶ τέρψιν ἔχουσι τὰς πομπὰς καὶ τὰς γραφικὰς ἱππασίας. Λαμβάνω μίαν ἐκ πολλῶν· ὑμεῖς δὲ κρίνατε περὶ τῆς ὄψεως τῶν ὁδῶν καὶ τῶν πλατειῶν, αἵτινες ἐπληροῦντο ἐκ τῶν τοιούτων πομπῶν πολλάκις τοῦ ἔτους.

«Ὁ ἐκ Μεδίκων Λαυρέντιος ἐπιθυμῶν, ἵνα ἡ ἑταιρία Broncone, ἧς ἦν ἀρχηγός, ὑπερβῇ κατὰ τὴν «μεγαλοπρέπειαν τὴν τοῦ D amani, προσέφυγεν εἰς «τὴν ἀγωγὴν τοῦ Jacopo Mardi, εὐγενοῦς καὶ σοφοῦ «φλωρεντινοῦ εὐπατρίδου, ὅστις κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ κατήρτισεν ἕξ ἄρματα.

«Τὸ πρῶτον ἄρμα, ἐλκόμενον ὑπὸ δύο βοῶν κεκαλυμμένων διὰ φύλλων, ἀπεικόνιζε τὸν αἰῶνα τοῦ «Κρόνου καὶ τοῦ Ἰαννοῦ. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἄρματος ἦσαν ὁ Κρόνος μετὰ τοῦ δρεπάνου, καὶ ὁ Ἰαννὸς φέρων τὰς κλειδάς τοῦ ναοῦ τῆς Εἰρήνης. Ὑπὸ «τοῦ πόδας τῶν θεῶν τούτων ὁ Pontorno ἔγραψε «τὴν Μανίαν, δεσμὰ ἔχουσαν, καὶ πολλὰς εἰκόνας εἰς «τὸν Κρόνον ἀναφερομένας. Τῷ ἄρματι εἶποντο δύο «δεκα ποιμένες ἐνδεδυμένοι δέρματα ἰκτίδων καὶ

»ποντικῶν μυῶν, ὑποδεδεμένοι πέδιλα ἀρχαία, φέροντες καλάθους, καὶ στεφάνους ἐκ φύλλων. Οἱ ἵπποι, ὧν ἐπέβαινον οἱ ποιμένες οὗτοι εἶχον, ἐν εἶδει ἐφιππίων δέρματα λεόντων, τίγρεων καὶ θῶων, ὧν οἱ ὄνουχοι ἦσαν χρυσοῖ· αἱ ὑπουρίδες συνέκειντο ἐκ σχοινίων χρυσῶν· οἱ ἀναβολεῖς εἶχον τὸ σχῆμα κεφαλῶν κριῶν, κυνῶν ἢ ἄλλων ζώων· οἱ χαλινὸι ἦσαν συμπλέγματα ἀργύρου καὶ φύλλων. Ἐκαστον δὲ ποιμένα ἠκολούθουν τέσσαρες ποιμενίσκοι ἦσαν πολυτελεῶς ἐνδεδυμένοι, φέροντες δᾶδας, ὁμοίας κλάδοις πίτυος.

«Τέσσαρες βόες, κεκλυμένοι διὰ λαμπρῶν ὑφασμάτων, ἔστυρον τὸ δεύτερον ἄρμα. Ἐκ τῶν ἐπιχρύσων αὐτῶν κεράτων ἤρτηντο στέφανοι ἀνθέων καὶ κομβολόγια. Ἐπὶ τοῦ ἄρματος ἦτο ὁ Νουμάς Πομπήλιος, δεύτερος βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων ἀναμέσον θρησκευτικῶν βιβλίων, παντοίων θρησκευτικῶν κόσμων καὶ ἀναγκαίων ἐργαλείων εἰς τὰς θυσίας. Εἶποντο ἔξ ἱερεῖς ἐπὶ καλλίστων ἡμιόνων.

«Καλύπτραι, κοσμούμεναι διὰ φύλλων κισσοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πεποιτικημένων, περιέβαλλον τὴν κεφαλὴν αὐτῶν. Αἱ ἐσθῆτες αὐτῶν ἀρχαιοτέροιαι εἶχον χρυσοῦ κρᾶσπεντα. Οἱ μὲν ἐκράτουν κιδῶτιον μυροφόρον, οἱ δὲ χρυσοῦν ἀγγεῖον, ἢ ἄλλο τι ὁμοειδές. Παρ' αὐτοῖς ἐβάδιζον κατώτεροι λειτουργοί, φέροντες ἀρχαίας λυχνίας.

«Τοῦ τρίτου ἄρματος, ἔλκομένου ὑπὸ ἵππων καλλίστων καὶ διὰ γραφῶν τοῦ Pontormo κοσμουμένου, ἐπέβαιναν ὁ Manlius Torquatus, ὅστις μετὰ τὸν πρῶτον κατὰ τῶν Καρχηδονίων πόλεμον γενόμενος ὑπάτος, διὰ τῆς συνετῆς αὐτοῦ διοικήσεως κατέστησε τὴν Ῥώμην ἀκμάζουσαν. Τοῦ ἄρματος τούτου προηγούντο δώδεκα γερουσιασταὶ, ἐποχοῦμενοι ἵππων ἐχόντων ἐφιππίου χρυσοῦ, ἐπομένων πολλῶν ῥαβδόχων, φερόντων ῥάβδους, πελέκεις, καὶ ἄλλα σήματα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

«Τέσσαρες βούδαιοι ἐν σχήματι ἐλεφάντων εἴλικον τὸ τέταρτον ἄρμα, κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος. Ὁ Pontormo ἔγραψε τὰς ἐπισημοτάτας πράξεις τοῦ κατὰ τὸν ἐπὶ τοῦ ἄρματος, οὗ εἶποντο δώδεκα ἵππεις, φέροντες λαμπρὰς πανοπλίαις στιλβούσας ἐκ τοῦ χρυσοῦ. Ἐκαστος αὐτῶν εἶχε δόρυ ἐρειδόμενον εἰς τὸν μηρόν. Οἱ δὲ ἀκόλουθοι αὐτῶν ἔφερον δᾶδας, παριστώσας τροπαῖαι.

«Τοῦ πέμπτου ἄρματος, ἔλκομένου ὑπὸ πτερωτῶν ἵππων, οἵτινες εἶχον τὸ σχῆμα γρυπῶν, ἐπέβαιναν ὁ Καίσαρ Αὐγουστος. Δώδεκα ποιηταὶ ἐφιππίου, ἀφροσπερεῖς, συνᾶδουσιν τὸν ἄτοκράτορα,

ἀπαθανατισθέντα διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν. Ἐκαστος τῶν ποιητῶν τούτων ἔφερε ταινίαν, ἐφ' ἣς ἦν ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

»Ἐπὶ τοῦ ἔκτου ἄρματος, γεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Pontormo καὶ ἐξευγμένου διὰ δάμαλιν, πολυτελεῶς ἐπισσαγμένον, ἐκάθητο ὁ αυτοκράτωρ Τραϊάνος. Προηγούντο αὐτοῦ δώδεκα δόκτορες ἢ νομοδιδάσκαλοι ἐφιππίου, περιβεβλημένοι μακρὰς τριβίνους. Γραμματεῖς, ἀντιγραφεῖς, ὑπομνηματογράφοι ἔφερον διὰ τῆς μιᾶς χερὸς δᾶδα διὰ δὲ τῆς ἄλλης βιβλία.

»Τῶν ἔξ ἄρμάτων εἶπετο τὸ ἄρμα ἢ ὁ θρίαμβος τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος, γραφὴν ὑπὸ τοῦ Pontormo καὶ κοσμηθὲν ὑπὸ τοῦ Baccio B ndinelli διὰ πολλῶν ἀναγλύφων, ἐν οἷς αἱ τέσσαρες κύρια ἀρεταί. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἄρματος ἦν μεγίστη χρυσοῦ σφαῖρα, ἐφ' ἣς ἔκειτο πτόμα, φέρον σιδεράν πανοπλίαν κατωμένην. Ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ πτόματος ἐξήρχετο παῖς γυμνός κεχρυσωμένος, ἐξεκονίζων τὴν ἀνάστασιν τῆς χρυσοῦς ἐποχῆς καὶ τὸ τέλος τοῦ σιδερέου αἰῶνος, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἀνάρρησιν Λέοντος τοῦ Ι'. εἰς τὸ παπικὸν ἀξίωμα. Τὸ ξηρὸν στέλεχος τῆς δάφνης, ἣς τὰ φύλλα ἔθαλλον ἐκ νέου, ἐξέφραζε τὴν αὐτὴν ἰδέαν, καὶ τοὶ πολλοὶ διέσχυρίζοντο ὅτι ὑπὸνίσσετο Λαυρέντιον τὸν Μεδικόν δοῦκα τοῦ Οὐρβίνου. Προστίθημι δὲ ὅτι ὁ παῖς, ὃν ἐχρυσώσαν, ἀπέθανεν ἀμέσως ἐκ τοῦ τοιοῦτου χειρουργήματος, ὅπερ ὑπέστη ἀντὶ δέκα σκούδων.

Ὁ θάνατος τοῦ παιδὸς εἶναι τὸ μικρὸν κωμικοτραγικὸν δράμα συμβάν μετὰ τὸ μέγα. Καὶ τοὺς ξηρὰ ἢ ἀπαρίθμησις, δεικνύει τὰς γραφικὰς ἐρέξεις τῆς ἐποχῆς. Δὲν ἦσαν αὐταὶ ἴδιον τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν πλουσίων κτῆμα, ὁ λαὸς εἶχεν αὐτάς. Ὁ Λαυρέντιος παρεῖχε τὰς τελευταῖς ταύτας πρὸς διατήρησιν τῆς δημοτικότητος αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν πρὸς τούτοις ἄσματα ἢ θρίαμβοι τῶν Ἀπόκρου. Ὁ Λαυρέντιος ἐπεξέτεινε καὶ ἐποίκιλλεν αὐτούς, αὐτοπροσώπως μετέχων ἐνίοτε ἐψάλλε στίχους καὶ ἦν ἐν τοῖς πρώτοις ἐν τῇ πολυτελεστάτῃ τελεστῇ. Α. Α. (Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΙΟΥΛΙΟΥ ΣΙΜΩΝΟΣ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν.)

— Καὶ γινώσκεις ἀναμφιδότως, καλέ μου φίλε,

ποῖος εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς ἑταιρίας τῆς ἀλληλοβοηθείας; — Ναί, ἀνάδοχέ μου. Οἱ ἐργάται καὶ πάντες ὅσοι ζῶσι μὲ ἡμερομίσθιον, εὐρίσκονται κίφνης ἀνευ πόρων, ὅταν ἀσθένειά τις ἐμποδίσῃ αὐτοὺς νὰ ἐργάζωνται. Ὑποχρεοῦνται τότε νὰ προστρέχωσιν εἰς τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν τῶν γειτόνων καὶ τῶν φίλων των, οἵτινες πτωχοὶ πολλάκις καὶ αὐτοὶ καὶ ἀναγκαζόμενοι νὰ ἐργάζωνται πρὸς πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων, δὲν δύνανται νὰ προσέλθωσιν εἰς βοήθειάν των. Ἐπενόησαν λοιπὸν νὰ κάμωσι ταμείον τι κοινόν, ἐν ᾧ οἱ μέτοχοι καταθέτουσι κατὰ μῆνα ἢ κατ' ἐβδομάδα ποσόν τι, ὅπερ αὐξάνομενον διὰ τῆς προτελεύσεως νέων ἐταίρων, καθίσταται σπουδαῖον. Ἡ ὑποχρέωσις εἶνε τόσῳ μικρά, ὥστε καὶ οἱ μάλλον πτωχοὶ δύνανται νὰ τὴν ἐκπληρῶσωσιν ἀκόπως, ἢ δὲ εὐεργεσία εἶνε σπουδαιοτάτη, διότι ἂν ἐπέληθ ἀσθένεια, οὐ μόνον λαμβάνει τις ἀμισθὸν τὸν ἰατρὸν τῆς ἑταιρίας καὶ τὰ φάρμακα δωρεάν, ἀλλὰ καὶ ποσόν τι χρηματικὸν ἐκ τοῦ κοινοῦ ταμείου. Ὑπερ ἀντικαθιστᾶ κατὰ τι τὸ ἡμερομίσθιον του. Εἶνε ἴδρυμα ἐξαιρέτον. Ὁ πατήρ μου λέγει, ὅτι καλὸς τις ἐργάτης μετέχων καλῆς ἑταιρίας ἀλληλοβοηθείας γίνεσθαι ἀνεξάρτητος.

Ὁ πατήρ σου ἔχει δίκαιον, φίλε μου, ἂν δὲν σέπτεται εἰμὴ περὶ ἀσθενειῶν τυχαίων, περὶ ἐκείνων κίττινες διαρκουσίην ὀλίγον τινὰ χρόνον καὶ δύνανται νὰ θεραπευθῶσιν. Ἄλλ' ὑπάρχουσιν ἀσθένειαι διαρκεῖς, ἀνικανότης πρὸς ἐργασίαν, δυστυχῶς ἀθεραπευτοί. Παραδείγματος χάριν στεγαστῆς τις πίπτε ἐκ τοῦ ὕψους τῆς στέγης καὶ θραύει τὸν βραχίονα, ἢ τὸν πόδα του. Πάπτει τις ἢ ἄλλος ἐργάτης χάνει τὴν ὄρασίν του. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ πρέπει νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ γηροκομεῖον; νὰ ἀποχωρισθῇ τῶν ἰδικῶν του; Εἶνε πολὺ σκληρόν. Καὶ ἔπειτα δὲν ὑπάρχει πάντοτε γηροκομεῖον, καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἔν, δὲν εὐρίσκει τις πάντοτε ἐκεῖ θέσιν κενὴν. Ἴδου λοιπὸν ἐργάτης, ὅστις χθὲς ἀκόμη ἦτο ῥωμαλέος καὶ ὑγιής, ὅστις ἔτρεφε τὴν μικράν του οικογένειαν καὶ ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ἡμέραν εὐρίσκειται ἠναγκασμένος νὰ ἐπαιτῇ ἀνωφελῆς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἐσκέφησαν καὶ περὶ τούτου Ἰωάννη; Αἱ ἐταιρίαι τῆς ἀλληλοβοηθείας δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι διηνεκεῖς συνταξιοῦχος. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ζητήσωσιν ἄλλο τι: Ἐζήτησαν; Ἐῦρον;

— Εἶπέ μοι, σὲ παρακαλῶ, ἀνάδοχέ μου. Εἶμαι πολὺ βέβαιος ὅτι ἐζήτησαν, ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσιν.

— Ἐῦρον τὸ ταμείον τῆς φειδοῦς ἢ τὸ ταμειότηριον. Ἐλέγηθι: ὅτι οἱ πλούσιοι αὐξάνουσι τὰ πλούτη κατὰ δύο τρόπους, ἐργαζόμενοι καὶ οἰκονομοῦντες. Δὲν δύναται τις δὲ πάντοτε νὰ κάμῃ ἐργασίαν τινὰ παραγωγικὴν. Εἰς τοὺς πλουσίους καὶ εἰς τοὺς εὐπόρους τούτο εἶνε πολὺ εὐκόλον' ἀλλ' εἰς τοὺς μὴ κερδιζόντας εἰμὴ τὰ πρὸς τὸ ζῆν τούτο εἶνε σχεδὸν ἀδύνατον. Καὶ ὅμως δὲν εἶνε ὅλως διόλου δύσκολον. Ὑπάρχει πάντοτε στιγμή, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μάλλον στενόχωρον θέσιν, ἔνθα δύναται τις νὰ ἐξοδεύσῃ ὀλιγώτερα, ὅσον λαμβάνει. Διατί οἱ πτωχοὶ δὲν προσπαθοῦσι νὰ οἰκονομῶσιν τὸ ὀλίγον τούτο, καὶ νὰ τὸ ἐπαυξήσωσιν; διότι τὸ ποσὸν εἶνε τόσον μικρόν καὶ ἡ στέρησις τόσον σκληρά, ὥστε δὲν βλέπει τις τὸν λόγον τοῦ νὰ ἐπιβαρύνηται ἐπι κατάστασις ἢ δὴ πολὺ ἐπιμόχθος. Ἐκτὸς τούτου μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῶν ταμειυτηρίων, τὸ οἰκονομηθὲν ποσὸν ἔμενεν ἀργόν, καὶ ἄγονον: 20 δραχμαὶ οἰκονομούμεναι σήμερον ἔκαμον 20 δραχμὰς εἰς τὸ τέλος τῶν εἰκοσιν ἐτῶν, καὶ ἴσως ἦσαν ὀλιγώτεροι τῶν 20 δραχμῶν, ἐπειδὴ ἡ ἀξία τοῦ χρήματος ἐλαττοῦται ἀντὶ νὰ ἀυξηθῇ. Ὁ πολίτης, ὅστις ἔθηκε κατὰ μέρος 500 δραχμὰς, τὰς τοποθετεῖ, λαμβάνων τόκον τινά. Αἱ 500 δραχμαὶ του ἐργάζονται ὑπερ αὐτοῦ, χωρὶς αὐτοῦ νὰ ἀνσμιγνύηται ἀξίζουσι 506 ἢ 505 δραχμὰς εἰς τὸ τέλος ἐνός ἔτους, 512 δραχμὰς εἰς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου καὶ ὅσῳ οἱ τόκοι πολυπλασιάζονται καὶ ἀποφέρουσι καὶ αὐτοὶ τόκους, τοσοῦτῳ καὶ τὸ κεφάλαιον αὐξάνεται καὶ μετὰ τινὰ ἔτη διπλασιάζεται. Ἄν ὁ ἐργάτης, ὁ κηπουρός, ὁ πτωχός, ὅστις δὲν οἰκονομεῖ ποτε 500 δραχμὰς, οὔτε ἑκατὸν οὔτε καὶ αὐτὰς τὰς 20 δραχμὰς, ἢ δύνατο ἐπίσης νὰ τοποθετήσῃ μὲ τόκον τὰς 5 δραχμὰς, ἢ τὴν δραχμὴν, ἢ τὰ λεπτά, τὰ ὁποῖα κατορθοῖ νὰ οἰκονομῆται. θὰ εἶχε λόγον ὅλως νέον νὰ στερῆται τούτων, καὶ ὁ λόγος οὗτος θὰ τῷ ἦτο ὀσημέραι ἰσχυρότερος, ὅπως αὐξάνηται ἢ καταθῆσθαι του. Ἴδου τέκνον μου, ἡ οἰκονομικὴ ἰδέα καὶ ἡ ἠθικὴ ἰδέα, ἐφ' ἣς στηρίζεται τὸ ἴδρυμα τῶν ταμειυτηρίων. Τὸ κράτος ἀναμιγνύεται καὶ εἰς ταῦτα, καθιστᾶ ἀμισθον τὴν διοίκησιν, καὶ ἐξασφαλίζει τὰ κατατιθέμενα κεφάλαια, καὶ τὸν τόκον. Οἱ καταθέτοντες προσέρχονται κατ' ἀρχὰς βραδέως, καὶ ἐκ τῆς ἐξαπλώσεως τοιοῦτων ἰδρυμάτων ἐξαρτᾶται καὶ ἡ βελτιώσις τῆς καταστάσεως τοῦ πτωχοῦ. Ἄλλὰ νομίζω, ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ γινώσκῃς σὺ τὴν ὑπαρξίν τῶν ταμειυτηρίων.

— Τὴν γινώσκω, ἀνάδοχέ μου, καὶ ἔχω 250 δραχμὰς κατατεθειμένας εἰς τοιοῦτον ταμειυτήριον.

— Ἀληθῶς! Καὶ πῶς συνεσώρευσας τὰ πλούτη ταῦτα;

— Ὁ δήμαρχός μας, μοὶ λέγει ὁ Ἀνδρόνικος, ὡς γνωρίζεις, δὲν δύναται ἀσθενῶν νὰ ἐξέλθῃ, ὥστε ἡ διοίκησις ἔλειπεν ἀποκλειστικῶς εἰς ἐμέ. Ἀλλά, λέγει, «ἂν δὲν δύνῃμαι νὰ ἐργασθῶ, δύνῃμαι νὰ πληρώσω» καὶ πάντοτε κρατεῖ τὸ θηλάκιον εἰς τὴν χεῖρά του. Αὐτὸς ἐπλήρωσε διὰ τὴν κατασκευὴν δύο φρεάτων ἐν τῇ κώμῃ· ἐκτὸς δὲ ἄλλων δίδει κατ' ἔτος 300 δραχμὰς ἵνα διανεμῶνται ὡς βορθεῖα ὁ Ἰωάννης; ἔλαβε δύο τούτων κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος θὰ λάβῃ ἀκόμη ἄλλα δύο ὁ πατήρ του παρῆγε δυσκολίας εἰς τὴν λήψιν τῶν χρημάτων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του καὶ ἔλεγεν ὅτι πρέπει ταῦτα νὰ τὰ ἀφίη διὰ τοὺς ἐνδεδίαι· ἀλλ' εὗρον τὸ μέσον νὰ τὰ ἐξομαλύνω. Ἐπειδὴ ὁ υἱός σου λαμβάνει ἀντὶ 50 δρ. δύο βραβεῖα, σὺ ὀφείλεις τῶρα νὰ καταβάλλῃς 400 δραχμὰς ἐν τῷ ταμείῳ τῶν σχολείων. Ἴδου πῶς ὁ Ἰωάννης ἐγένετο κεφαλαιοῦχος. Ἐννοεῖς δὲ ὅτι εὗρομεν πολλὰς περιστάσεις διὰ νὰ ἐπαυξήσωμεν ὀλίγον τὸν θησαυρόν του. Σκοπεῖς δὲ ὅταν τὸ κεφάλαιόν του φθάσῃ εἰς χιλίας δραχμὰς, νὰ ἀποσύρῃ τὰ χρήματά του ἐκ τοῦ ταμειουτηρίου καὶ νὰ τὰ τοποθετήσῃ κανονικώτερα.

— Πολὺ καλὰ, ἀλλ' ὅσον δύναμαι νὰ κρίνω ἐκ τῆς φυσιογνωμίας του, ὁ ἡμέτερος κεφαλαιοῦχος δὲν εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν εὐχαριστημένος ἐκ τῶν ἐξηγήσεών μας.

— Οὐχὶ ἀληθῶς, ἀνάδοχέ μου. Βλέπω πολὺ καλὰ τὰ ὠφελήματα τῶν ταμειουτηρίων, ἀλλὰ γνωρίζω ἐπίσης ὅτι τὸ ἡμερομίσθιον ἐργάτου δὲν πληρώνεται περισσότερον τῶν 2 ἢ 2,50 δραχμῶν, καὶ ὅτι οὗτος δὲν δύναται νὰ ἐργάζεται ὅλας τὰς ἡμέρας. Οἱ καταθέτοντες εἰς τὰ ταμειουτήρια εἶνε πτωχοί, ἀλλὰ δὲν εἶνε καὶ οἱ πτωχότατοι· καὶ ὅμως ἀνάδοχέ μου, τίνα θὰ εὐσπλαχνισθῇ τις παρὰ τοὺς ὑποφέροντας περισσότερον; Καὶ ἡμεῖς μάλιστα οἱ ἄλλοι, οἵτινες ἔχομεν τὰ βραβεῖά μας, προσέθηκε τοῦτο γελῶν, προχωροῦμεν τῇ ἀληθείᾳ ἀρκετὰ βραδέως. Ἐπὶ πολὺν χρόνον πρέπει τις νὰ οἰκονομῇ καὶ πολὺ αὐστηρῶς, διὰ νὰ ὑπολογίσῃ ὅτι θὰ ἔχῃ ἀνακούφισιν κατὰ τὸ γῆρας του.

Ἐχομεν ἀκόμη, τῷ εἶπον τὸ ταμεῖον τοῦ γῆρατος τὸ ὁποῖον ἐργάζεται καθὼς ἡ ἐταιρία τῆς ἀλλοδοθηθείας καὶ ἐξασφαλίζει εἰσόδημά τι εἰς τινὰ ἡλικίαν ἀντὶ συνεισφορᾶς τινος, τὴν ὁποίαν πληρώνω.

Εἰσόδημα εἰς ἡλικίαν τινά, συνεισφορὰ τις, ὅλα

ταῦτα εἶνε ὀλίγον ἀόριστα, ἀνάδοχέ μου, καὶ στοιχηματίζω ὅτι αὐτὸ τὸ εἰσόδημα δὲν εἶνε σημαντικὸν καὶ αὐτὴ ἡ συνεισφορὰ εἶνε ἀρκετὰ βραβεῖα νὰ πληρωθῇ. Ἀπατάσαι τέκνον· ἡ πράξις στηρίζεται ἐπὶ τούτου, καθ' ὃ οἱ ἐξασφαλισθέντες, οἵτινες ἀποθνήσκουσι πρὸ τῆς ἡλικίας κατὰ τὴν ὁποίαν ἐμελλον νὰ λάβωσι μίαν σύνταξιν, χάνουσιν ὅλας τὰς συνεισφορὰς, ἅςτινας ἐπλήρωσαν καὶ αἵτινες συγχωνεύονται οὕτω εἰς τὸ κεφάλαιον.

Καὶ νομίζετε, ἀνάδοχέ μου, ὅτι μὲ τὸ ταμεῖον τοῦ γῆρατος δύναται τις νὰ εἶνε βέβαιος ὅτι δὲν θὰ καταστήσῃ ποτὲ εἰς τὴν πτωχείαν καὶ ψωμοζητείαν;

Ὅχι, τέκνον μου. Τὰ φάρμακα ἡμῶν δὲν καταβάλλουσι τὴν δυστυχίαν, ἀλλὰ καταπραῦνουσι καὶ τὴν καθιστῶσι σπανιωτέραν. Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ὁμοιάζει πρὸς τὴν τῆς ἰατρικῆς, ἥτις εὐρίσκει φάρμακα εἰς τὰς ἀνιάτους ἀσθενείας, ἥτις ἐλαττώνει τὴν διάρκειαν ἄλλων ἀσθενειῶν ἢ κατορθώνει νὰ τὰς καταστήσῃ ὀλιγώτερον ὀδυνησάς, ἀλλ' ἥτις δὲν δειροπολεῖ νὰ φθάσῃ ποτὲ ὥστε νὰ θεραπεύσῃ καθολικηρίαν τὰς ἀσθενείας. Τὸ ταμεῖόν σας τοῦ γῆρατος, ἀνάδοχέ μου, σώζει μόνον τοὺς γέροντας καὶ δὲν κάμνει τίποτε δι' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι στηρίζονται ἐπ' αὐτοῦ καὶ ζῶσι δι' αὐτοῦ. Ὁ πάππος λέγει ὅτι ὁ ποινικὸς νόμος ἔχει ἐντὸς σπλάγγνα, ὅπερ δὲν εἶμαι βέβαιος νὰ ἐννοήσω. Ἐὰν ἔχῃ σπλάγγνα, πρέπει νὰ ἐσκέφθῃ διὰ τὰς χήρας καὶ διὰ τὰ ὄρφανά. Θὰ σοὶ ὁμιλήσω ἄλλοτε περὶ τοῦ ποινικοῦ νόμου, τέκνον μου· ἀλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τὰς ἐταιρίας τῶν βοθητιῶν, εἰς τὰ ἰδρύματα προνοίας, θὰ σοὶ εἶπω ὅτι ἐφεῦρον τὰς ἀσφαλιστικὰς ἐταιρίας ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀκριβῶς διὰ τὸ συμφέρον τῶν ὀρφανῶν. Πατήρ σύζυγός τις καταθέτει ἐν ποσὸν ἢ ἐπιφορτίζεται νὰ πληρώσῃ συνεισφορὰν τινὰ χωρὶς νὰ λάβῃ ποτὲ τίποτε ἐπὶ τῷ ὄρω, ἵνα ἀσφαλιστικὴ ἐταιρία πληρώσῃ εἰς τὴν χήραν του καὶ εἰς τὰ τέκνα του ποσὸν πολὺ σημαντικώτερον ἐκείνου τὸ ὁποῖον κατέθεσεν. Οὕτω δύναται τις νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἀγαπᾷ μὲ θυσίαν συγκριτικῶς πολὺ ἐλαφρῶν.

Ὁ Ἰωάννης περιέφερε τὴν χεῖρά του μετὰ ταρχῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου του καὶ εἰς τὴν κόμην του, ὡς ἄνθρωπος, ὅστις θέλει νὰ θέσῃ τάξιν εἰς τὰς ἰδέας του καὶ ὅστις βλέπει ὅτι τὰ ζητήματα ἀναφαίνονται σωρηδόν. Οἰκονομικὸν ταμεῖον, γηροκομεῖον, ἐξασφαλιστικὴ ζωῆς. Ἐχετε ἀκόμη καὶ ἄλλα, ἀνάδοχέ μου;

— Νοὶ ἔχω καὶ ἄλλα· δὲν σοὶ ὁμίλησα ἀ-

κόμη περὶ τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν διὰ τὴν πυρκαϊάν, οὔτε περὶ τῶν ναυτικῶν ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν οὔτε. . . Ἀλλ' εἶνε ἀναγκαῖον νὰ γνωρίσῃ τις ὅλα ταῦτα, ἀνάδοχέ μου;

Ἄρκει, φίλε μου, νὰ ἤξεύρῃς ὅτι ὁ ὄρος τῆς ἀμοιβαιότητος εἶνε ἐξίρητος καὶ ὅτι εἶνε ἄλογον νὰ μὴ λάβῃ τις προφυλάξεις κατὰ τῶν κακῶν τῆς τύχης μεταβολῶν, ὅταν δύναται. Αἱ δὲ ἐταιρίαι βοθητιῶν, ἀμοιβαίας ἀσφαλείας καὶ προνοίας εἶνε ἄπειροι καὶ ἔχεις καιρὸν νὰ τὰς σπουδάσῃς. Πήγαινε τῶρα νὰ παίξῃς τὴν σφαίραν. (Ἐπεται συνέχεια.)

ΑΡΣΕΝΙΟΥ ΟΥΣΣΑΙ

Η ΡΑΦΑΕΛΛΑ

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀρ.θμόν.)

Ε'.

ΠΩΣ Η ΡΑΦΑΕΛΛΑ ΕΠΙΕ ΚΥΠΡΙΟΝ ΟΙΝΟΝ
ΚΑΙ ΕΜΕΘΥΣΕΝ ΥΠΟ ΕΡΩΤΟΣ

Ἐν τούτοις ὁ Γεωργιόνης καὶ ἡ Ῥαφαέλλα εἶχον ἀναλάβει τὰς θέσεις τῶν παρὰ τὴν τράπεζαν τοῦ καπηλείου.

Ὁ Γεωργιόνης μὲ ὕφος ἀφρημένον ἠκολούθει διὰ τοῦ βλέμματος τὴν γόνδολαν, ἥτις ἔφρευγε πρὸς τὸ Λίδον.

«Λοιπόν, κύριε, σχεδὸν δέν με βλέπετε πλέον!» εἶπεν ἡ Ῥαφαέλλα.

Ὁ Γεωργιόνης ἀνεστέναξεν.

«Ἄνοιξον δὲ τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἀγαπητέ μου Γεωργιόνη, τῷ εἶπεν ὁ Τισιανός· δὲν βλέπεις ἐνώπιόν σου τὰς τρεῖς Χάριτας;

— Ναί, τὰς τρεῖς Χάριτας ἐνδεδυμένας κατὰ τὸ ὕφος τῆς ἐποχῆς, εἶπεν ὁ Λαυρέντιος Λούτζης· δὲν εἶνε ἀστεῖον νὰ τὰς βλέπῃ τις τόσο καλῶς κεκοσμημένας; Δὲν δίδω ἐν σεκίμιον δι' ὅλα τὰ κοσμήματά των. Πόσον ὅμως θὰ ἦναι ὠραία μετ' ὀλίγον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ μου, ὅταν πᾶν ὅ,τι τὰς χαλᾷ θὰ πέσῃ παρὰ τοὺς πόδας των, ὡς ὁ ἀφρὸς παρὰ τοὺς πόδας τῆς ἀναδυομένης Ἀφροδίτης!

— Ναί, ναί, εἶπεν ὁ Γεωργιόνης ῥεμβάζων χωρὶς νὰ βλέπῃ τὰς γυναῖκας. Ποῦ δὲ εὗρετε τὰς θεὰς ταύτας;

— Καθ' ὁδόν, εἶπεν ὁ Τισιανός· τὴν μὲν τρώγουσαν μῆλον, τὴν δὲ πορτοκάλιον, τὴν δὲ τρίτην μὴ-

δὲν τρώγουσαν. Διὰ τοῦτο δὲ βλέπετε πόσον εἶνε ὠχρά!

— Ἀγῶμέν ὠρία μου ἀποπλανηθεῖσα, ἄλλαξε τὴν μαγειρικὴν σου, καὶ διὰ νὰ ἀρχίσῃς, πῖε τὸν Κύπριον τοῦτον οἶνον, ὅστις ἔχει τρεῖς ἀρετάς.»

Ἡ Ῥαφαέλλα ἔφερεν εἰς τὰ χεῖρας τῆς μικρὸν ποτήριον τοῦ Μουράνου καταπόρφυρον ἐξ οἴνου. Ἐνέβαψε πρῶτον τὸ ἄκρον τῆς γλώσσης μετὰ τινος ἀνησυχίας, ἐνθυμουμένη καλῶς τὸν ἄθλιον οἶνον τῆς Βενετίας. Ἀλλ' ὁ οἶνος τῆς Κύπρου τῇ ἐφάνη τόσο γλυκὺς, ὥστε ἐπὶ ὀλόκληρον λεπτὸν ἐξηκολούθει νὰ θηλάξῃ τὸ ποτήριόν της ὡς παιδίον τερπόμενον ἐπὶ τοῦ μαστοῦ τῆς τροφοῦ του.

«Μαγευτικὴ εἶνε οὕτω, ἐτονθόρισεν ὁ Γεωργιόνης. Δὲν εἶνε, Ῥαφαέλλα, οὐράνιον δῶρον ὁ οἶνος; Ἡ ἄμπελος διατελεῖ ἐτι ἡ καλλίστη ἐφεύρεσις τῶν ἀρχαίων ὑπὲρ τῶν νεωτέρων.

— Καὶ ὁ ἔρωσ! εἶπεν ἡ Ῥαφαέλλα. Ἐγὼ μὲν δὲν γνωρίζω τίποτε περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀκούω ὅτι εἶνε καλλίτερος τοῦ οἴνου τῆς Κύπρου.

— Ὁ ἔρωσ, εἶπεν ὁ Γεωργιόνης, εἶνε ἡ Ἄδης ἢ Παράδεισος.

— Δὲν πρέπει νὰ ἦναι τις μάγος, εἶπεν ὁ Τισιανός, διὰ νὰ μαντεύσῃ ὅτι ἡ γόνδολα ἐκείνη, ἥτις ἐκεῖ πέραν ἐγγὺς τοῦ λίθου φαίνεται ὡς πτηνόν, περιέχει ἐν ἑαυτῇ τὴν τύχην τοῦ Γεωργιόνη.

— Τὴν τύχην του! εἶπεν ἡ Ῥαφαέλλα, ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἔχω μέσα εἰς τὴν καρδίαν μου.

— Εἰς τὴν καρδίαν σου! εἶπεν ὁ Γεωργιόνης, καὶ ποῦ εἶνε;

Ἡ Ῥαφαέλλα ἔλαβε τὴν χεῖρα τοῦ ζωγράφου καὶ τὴν ἐπέθηκεν εἰς τὸ στῆθος της.

«Ναί, ἀληθῆς καρδία, ἥτις πάλλει δυνατά. Ἀλλὰ τίς εἶσαι;

— Τίς εἶμαι; δὲν ἤξεύρω· πτηνὸν τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον πετᾷ ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον.

— Εὐτυχῆς, εἶπεν ὁ Τισιανός, ὅταν ὁ κλάδος δὲν σπάσῃ, καὶ ὅταν ἡ ἀνεμοζάλη παρέλθῃ χωρὶς νὰ σὲ βλάψῃ. Ἀλλὰ πόθεν ἔρχεσαι;

— Δὲν γνωρίζω τὸν δρόμον μου. Τέκνον ἀπολωλὸς μετέβην ἀπὸ Γκεττῶ εἰς Γιουδέκαν, ἀπὸ Γιουδέκας εἰς Ῥιάλτον, ἀπὸ Ῥιάλτου εἰς τὴν προκυμαίαν τῶν Σκλάθων.

— Μὴ τὴν ἀκούετε, εἶπε μία ἐκ τῶν ἐταιριῶν, εἶνε μία φλύαρη, ἥτις πᾶσαν ἡμέραν συνθέτει ἐν νέον μυθιστόρημα. Χθὲς ἂν ἔπρεπε νὰ τὴν πιστεύσῃ τις, ἦτο δισέγγονος τοῦ δόγη.

— Διότι χθὲς, εἶπεν ἡ Ῥαφαέλλα στενάζουσα,

ἤμην μετὰ Γερμανῶν, οἵτινες πιστεύουσι τὰ πάντα, καὶ δέχονται τὸ νόμισμα τοῦτο· ἀλλὰ σήμερον ὅτε εἶμαι μετὰ Βενετῶν καὶ μάλιστα Τρεβιζιανῶν, λέγω πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

Μόλις δ' ἐτελείωσε τοὺς λόγους τούτους ἡ Ῥαφαέλλα αἴφνης ὠχρίσασα καὶ ἔπεσε λειποθυμοῦσα εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Γεωργιόνη.

«Διὰ τί αὕτη ἡ αἰφνιδία ὠχρότης; ἠρώτησεν ἀνεγείρων τὴν κεφαλὴν της.

— Ἡ δυστυχὴς κόρη, εἶπεν ἡ ἄλλη ἑταίρα, ἴσως δὲν ἔχει φάγει τίποτε ἀπὸ χθές! Εἶναι ἤδη ἕξι μῆνες ἀφ' οὗ τὴν ἐγνώρισα, καὶ πάντοτε τὴν βλέπω νὰ ζῆ μὲ τὸν ἀέρα. Μὲ αὐτὴν τὴν διαίταν δὲν ἔμπορεῖ νὰ ζήσῃ πολὺ.

— Καὶ διὰ τί δὲν ἐζήτει νὰ φάγῃ;

— Οὐδὲ κἂν τὸ συλλογίζεσθε τῇ δίδετε Κυπριότικον νὰ πῖν καὶ τὸ πίνει, ζαλίζεται, λειποθυμεῖ καὶ πίπτει εἰς τὰς ἀγκάλας σας. Ἀλλὰ θὰ συνέλθῃ.

— Τάλαινα κόρη! ἐπιθύρυσεν ὁ Γεωργιόνης βλέπων τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς Ῥαφαέλλας ἀνοιγομένους, ἔτι ὠραιότερα εἶναι ἐν τῇ ὠχρότητι αὐτῆς. Ἐὰν εἶχα καιρὸν ἤθελα τὴν ἐρωτεύθῃ.

— Καὶ θὰ ἔκαμνες καλὴν πράξιν, εἶπεν ὁ Μόρτος δὲ Φέλτρος· πρῶτον μὲν ἤθελες τὴν σώσει ἐκ τῆς ἀδύσσου· δευτέρον δὲ ἤθελες σωθῆ καὶ σὺ ἀπὸ τὴν Βιάγκαν Λορεντζίνη, ἑτέραν ἄδυσσον, εἰς ἣν ἐπὶ τέλους θὰ πέσης καὶ θὰ ἀπολεσθῆς.

— Ὅρθως λέγεις, Μόρτε, εἶπεν ὁ Γεωργιόνης μετὰ σοβαρότητος· σώζων τὴν γυναῖκα, σώζω ἑμαυτόν.

Ἡ Ῥαφαέλλα εἶχε συνέλθει· ἀπηλλάσσετο δὲ ἄνευ βίας, ὡς περιφοβὸν πτηνόν, ἐκ τῆς ἀγκάλης τοῦ ζωγράφου.

Ἡ γέρονθ οὕτως ὡς καταληφθεὶς ὑπ' αἰφνιδίας ἐμπνεύσεως.

«Ῥαφαέλλα, εἶπε φιλῶν τὴν χρυσοῦν κόμην τῆς νέας, θέλεις νὰ ἔλθῃς μαζί μου εἰς τὸ Καστέλ Φράγκον; Ὑπάγω νὰ ζωγραφίσω ἐκεῖ πέρα ὀλίγας ἐβδομάδας! θὰ ζήσωμεν ὡς λύκοι καὶ ὡς ἐρασταί.

— ὦ ναί, εἶπεν ἡ Ῥαφαέλλα· ἀς ὑπάγωμεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κόσμου καὶ ἀς μὴ ἐπανέλθωμεν ποτέ».

Οἱ εὐθυμοὶ σύντροφοὶ τοῦ Γεωργιόνη ἐκάγχασαν.

«Μὴ γελάτε, εἶπεν οὗτος σοβαρῶς· αὕτη ἡ κόρη, ἢν θεωρεῖτε ὡς ἑταίραν, διετήρησε τὴν ψυχὴν της διὰ τὸν Θεόν, ἐν ᾧ ὁ διάβολος ἐλάμβανε τὸ σῶμά της. Θὰ σώσω τὴν θεῖαν ταύτην ψυχὴν ἐκ τῶν ἐπτὰ θανασίμων ἀμαρτιῶν, αἵτινες καταβιβρώσκουσι τὴν Βενετιάν».

Ἐγεγρῆθαι δ' ἔλαβε τὴν χεῖρα τῆς Ῥαφαέλλας, καὶ

«χαίρετε, φίλοι μου, εἶπεν, ἐὰν ἡ κυρία Βιάγκα Λορεντζίνη σᾶς ἠμιλήσῃ ποτὲ περὶ ἐμοῦ, ἀποκριθῆτε εἰς αὐτὴν ὅτι δὲν εἶμαι πλέον ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, — ἐκ τοῦ ὠραίου τούτου κόσμου τῆς Βενετίας, ὅστις γελᾷ καὶ ἄδει, χωρὶς ποτε νὰ λάβῃ καιρὸν νὰ ζήσῃ καὶ διὰ τὴν καρδίαν του.

— Πόσον πεισματωδῶς ἐμμένεν εἰς τὰς παλαιὰς ιδέας του! εἶπεν ὁ Λούτζης. Ἴδου καὶ ἄνθρωπος, ὅστις δὲν ἀνήκει εἰς τὸν αἰῶνά του!»

Στρέψας δὲ καὶ ὁ Μόρτος δὲ Φέλτρος τὸ βλέμμα πρὸς τὴν μακρὰν ἀποχωμένην γόνδολαν τῆς Βιάγκας εἶπε καθ' ἑαυτόν:

«Ἡ γυνὴ αὕτη ἔσται ἡ γυνὴ μου».

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΤΟ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Ὁ κ. Ν. Ἀναστασίου λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ πρώτου ἐν ταῖς ἐφημερίαις τῆς Κωνσταντινουπόλεως γενομένου πατάγου, περὶ τοῦ ὅτι ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐξελέξατο ἐπιτροπεῖαν ἵνα ἐκκαθάρῃ ἀπὸ παντὸς ὀθνείου καὶ ξενισμοῦ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν, θέσῃ δὲ ὅπως εὐρωπαϊκὰς βάσεις, ὅπερ ἐλέγχει δεινὴν ἄγνοιαν μουσικῆς καὶ φιλολογικῆς μαθήσεως, ἐξέδωκε Φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Ἑλλ. Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ».

Κατ' αὐτὸ οὐδ' αὐτὸς δὲ γράφας ἀρνεῖται ὅτι ἡ μουσικὴ ἡμῶν, ὡς ἔχει, πολλὰ ἐνέχει τὰ δεόμενα ἀντιλήψεως καὶ καλλιτεχνίας, καὶ ποθεῖ πλεον παντὸς ἄλλου τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ βελτίωσιν αὐτῆς, ἀλλὰ βεβαίως οὐχὶ μονομερῶς καὶ ἀυθαιρέτως, ὡς οἱ ἐν Κωνσ/πόλει ποθοῦσι, περὶ ὧν, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, διατελοῦμεν ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ, τῆς Φιλολογικῆς καὶ Μουσικῆς ἱκανότητος αὐτῶν.

Ὁ κ. Ἀναστασίου ἰσχυρίζεται ὅτι, ἵνα ἐπέλθῃ βελτίωσις τις εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Μουσικὴν, δεόν ἵνα ἀναλάβωσιν αὐτὴν ἄνδρες ἐγνωσμένης μουσικῆς ἱκανότητος, ἐγνωσμένης φιλολογικῆς ἀξίας, καὶ ἔχοντες ἐνθουσιασμόν καὶ ἔρωτα πρὸς ταύτην, ὧν ἄνευ πρὸς κέντρα λακτιζομένων. Ἀλλὰ τοιοῦτους ἄνδρας ἀτυχῶς, ἵνα μὴ εἴπωμεν οὐδένα, ὀλιγίστους πάνυ ἔχομεν. Ὅθεν ἵνα ἀγαθόν τι ἐπέλθῃ προτεί-

νει δὲ συγγραφεὺς τοῦ Φυλλαδίου, ἵνα τότε Πατριαρχεῖον καὶ ἡ ἡμετέρα Κυβέρνησις παρασκευάσωσι τοὺς τοιοῦτους, ἀποστέλλοντες ἀξίους ὑποτρόφους εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀνατολὴν πρὸς ἀνίχνευσιν καὶ μελέτην πάντων τῶν συμβαλλομένων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀφοῦ οὗτοι συνέλθωσιν εἰς συνέδριον καὶ βασινώσωσι τὰς μελέτας αὐτῶν ἐκφέρωσιν ἐτυμηγορίαν σαφῆ καὶ ὁμοίμορφον, ὅπερ εὐκαταῖον.

Τὸ προτιθέμενον ἔργον εἶναι ἀληθῶς δυσχερὲς στατον, ἵνα μὴ εἴπωμεν Ἡράκλειον, ἐὰν δ' ἐπιτευχθῆ, θὰ ἦναι μέγα τι κατόρθωμα διὰ τὸν ἑλληνισμόν ἐν γένει, διότι καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ ἐν τῇ συναναστροφῇ καὶ ἐν τοῖς χοροῖς καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις θ' ἀκούεται ἡ τοῦ Ἔθνους μουσικὴ».

Συνιστῶντες τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εἰρημένου φυλλαδίου συγχαίρομεν ἀπὸ μέσης καρδίας τῷ κ. Ν. Α. ὅτι καίπερ μὴ μουσικὸς ἐκ συστήματος, ὡς αὐτὸς λέγει, περὶ πλείστου ὅμως ποιεῖται τὸ μουσικὸν ζήτημα καὶ σθεναρῶς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπεξέρχεται.

Εὐχόμεθα δὲ ἵνα καὶ ἄλλοι λόγιοι καὶ εἰδικοί ἄνδρες ἀναλάβωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν τὴν μουσικὴν γράφοντες καὶ λέγοντες παρασκευάσωσι τὴν ὑπὸ σύμπαντος τοῦ Ἔθνους ποθουμένην λύσιν, ἔχοντες ἐν ᾧ τὸ Σοφόκλειον

«Ἄλωτὸν τὸ ζητούμενον, ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.»

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν.)

Πρὸς Μ. ἡ πόλις ἐβρέχετο ὑπὸ τῆς Μαρσώτιδος λίμνης, ἐν ᾗ ὑπῆρχον λιμένες, οὓς ὁ Φίλων καλεῖ λιμένες τοῦ ποταμοῦ, διότι πᾶν τὸ εἰσκομιζόμενον ἐκ τοῦ Νείλου ἤρχετο διὰ τῶν διωρύγων.¹ Οἱ λιμένες οὗτοι ἦσαν σπουδαιότεροι τῶν ἐπὶ τῆς Μεσογείου κειμένων, διότι τὰ εἰς αὐτοὺς κομιζόμενα ἦσαν ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ πλείωτερα τῶν ἐκ τῆς Μεσογείου εἰσγομένων.² Ἐκ τῶν λιμένων τούτων μετεκομίζοντο εἰς τὸν Εὐνόστον καὶ τὸν μέγαν λιμένα τὰ ἐμπορεύματα διὰ διώρυγος συνδεούσης μετ' αὐτοῦ τὴν Μαρσώτιδα. Ἡ Μαρσώτις εἶχεν 150 σταδίων πλάτος

¹) Πρὸς Μ. πρὸς Γάτον.

²) Στρ. αὐτόθ.

καὶ 300 μῆκος καὶ ὀκτὼ νήσους· τὰ δὲ περίεξ αὐτῆς ἦσαν κατωκημένα¹ καὶ ἐφημίζετο καὶ διὰ τὸν οἶνον αὐτῆς τὸν καλόν.²

Ἡ πόλις ἐπρομηθεύετο τὸ ὕδωρ διὰ διωρύγων ἐν δεξαμεναῖς, εἰς ἀς εἰσήγετο κατὰ τὰς πλημμύρας τοῦ Νείλου καὶ ἐν αὐταῖς κατασταλλάζον καθίστατο διαυγές, πόσιμον καὶ ὑγιεινόν. Αἱ δεξαμεναὶ ἦσαν τοσαῦται, ὅστε πᾶσα ἡ πόλις ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ θόλων. Ἐντεῦθεν δὲν φαίνονται ἡμῖν πιθανὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰρτίου λεγόμενα, ὅτι μόνον πτωχοὶ στερούμενοι δεξαμενῶν ἔπινον ἐκ τοῦ Νείλου, οὗ τὰ ὕδατα διὰ τὸ ἀκάθαρτον καὶ πλήρες ἴλθου ἐπροξένουν αὐτοῖς ἀσθενείας³ διότι οἱ βασιλεῖς ὡς ἐφρόντιζον περὶ τοῦ καλλωπισμοῦ τῆς πόλεως, θὰ ἐφρόντιζον πάντως καὶ περὶ τοῦ ἀναγκασιότατου ὕδατος.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω περιγραφῆς εὐκόλως δύναται τις νὰ συλλάβῃ μικρὰν γινῶσιν ἔνθεν μὲν τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τῆς πόλεως, ἔνθεν δὲ τῆς λαμπρότητος καὶ καλλονῆς αὐτῆς οὐ μόνον διὰ τὸ λαμπρὸν σχέδιον, ὅπερ ἀπ' ἀρχῆς ἔδωκεν ὁ ἀρχιτέκτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν καὶ τῶν λαμπρῶν ναῶν καὶ ἱερῶν. Διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ καλλονὴν ταύτην ἡ πόλις ἐπωνομάζετο Ἀλεξάνδρεια ἢ Καλή, τ. ἔ. ἡ Ὠραία.⁴ Ἀλλ' ὅσον θαυμασμοῦ ἀξία εἶνε ἡ πόλις διὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκοδομῶν καὶ τὴν εὐθύτητα τῶν ὁδῶν αὐτῆς, ἔτι μάλλον θαυμασμοῦ ἀξία εἶνε ἡ καταπληκτικὴ ταχύτης, μεθ' ἧς ἠῤῥησεν ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς. Ἐὰν δὲ ἐπὶ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου διατρίψαντος ἐν Αἰγύπτῳ τῷ 60 π. Χ. ἡ Ἀλεξάνδρεια εἶχε 300,000 ἐλευθέρων πολιτῶν καὶ ὑπερδιπλασίους δούλους,⁵ ἐὰν

¹) αὐτόθ.

²) αὐτόθ.

³) Hirt. de bello Alexandre. c. 5.

⁴) Ἀθην. 1, 3, 6, 4, 158. 15, 673. Ἡ Ἀλεξάνδρεια προσωνομάζετο ἔτι πρὸς διάκρισιν πολλῶν ἄλλων τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καὶ Ἀλεξάνδρεια ἢ Αἰγυπτία (Ἀρριαν. Ἀλεξ. Ἀναβ. 7, 23, 7. Αἰλιαν. περὶ ζῴων 1, 38.) ἢ πρὸς Αἰγύπτῳ (Ἰωσηφ. Ἰουδ. πολέμ. 7, 10, 1.) καὶ Αἰθιοπία (Στρεφ. Βυζάντ.) καὶ ἡ Ἀλεξάνδρου πόλις (Παυσ. 8, 33, 1. Αἰλ. περὶ ζῴων. 6, 15. Ποικιλ. ἱστορ. 12, 64) ὑπὸ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐκαλεῖτο Σεβαστή, Ἰουλία, Κλαυδία καὶ Δομετιανή.

⁵) Διόδ. 17, 32. Κατὰ ταῦτα λίαν ὑπερβολικὸς εἶνε ὁ κ. Χαρικλῆς, ὅστις δημοσιεύων τὰς ὁδοπορικὰς αὐτοῦ ἀναμνήσεις ἐν τῷ κατὰ δυστυχίαν διακοπέντι ἀξιολογητάτῳ περιοδικῷ Μέντορι ἀναδιβάξει τὸν πληθυσμὸν τῆς πόλεως εἰς 2,000,000 (Μέντωρ. ἔτ. 4. σ. 317.) Καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων οὐδεὶς ἀναδιβάξει τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς πέραν τῶν 100 μυριάδων.

δηλονότι εἶχε τοσοῦτον πληθυσμόν, 273 ἢ 272 ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς, δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι καὶ πολὺ πρὶν δὲν εἶχε μέγαν πληθυσμόν, διότι ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πρώτων Πτολεμαίων ἡ πόλις ἦτο πολυάνθρωπος. Ἐντεῦθεν ἡ Ἀλεξάνδρεια ἐθεωρεῖτο ἡ πρώτη ἑλληνικὴ πόλις καὶ δευτέρα μετὰ τὴν Ῥώμην κατὰ τὸν πληθυσμόν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια ἔνεκα τῆς καταπληκτικῆς αὐτῆς αὐξήσεως δὲν ἔσχε νηπιότητα διότι ἅμα ἐσχεδιάσθη καὶ ἀμέσως μετὰ τοσαύτης γοργότητος συνοικίσθη καὶ κῦξησε, μετὰ τοσαύτης ταχύτητος ἐπέξετάθη καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἐμπορίαν της, ὥστε ἡ ἀρχαιότης οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτο παράδειγμα δύναται νὰ παρουσιάσῃ. Παραδείγματα καταπληκτικῆς αὐξήσεως μόνον ὁ νέος κόσμος κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους παρέχει ἡμῖν. Καὶ ὅμως ὅσον ταχέως καὶ ἂν αὐξάνωσιν αἱ ἐν τῇ Ἀμερικῇ πόλεις, ἅμα συνοικιζόμεναι, ὅσον καὶ ἂν καταπλήττῃ τὸν ἄνθρωπον ἡ θαυμαστὴ γοργότης τῆς αὐξήσεως τῶν πόλεων τοῦ νέου κόσμου, οὐδεμία ὅμως αὐτῶν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατὰ τὴν ταχύτητα μεθ' ἧς ἐν αὐτῇ ἐπέδωκαν καὶ ἤγθισαν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι.¹

Εἰς τὴν ταχειαν τῆς πόλεως ἀνάπτυξιν καὶ ἐπίδοσιν συνεβάλλοντο πολλὰ καὶ διάφορα· πρῶτον τὸ ὑγιεινὸν καὶ εὐκρατον τοῦ κλίματος, μετριαζόμενον τὸ θέρος ἐκ τῶν πνεόντων βορείων ἀνέμων καὶ ἀπηλλαγμένον τῶν δηλητηριωδῶν ἀναθυμιάσεων τῆς λίμνης ἐκ τῶν πλημμυρῶν τοῦ Νεῖλου.² Τούτου ἔνεκα οἱ Ἀλεξανδρεῖς κάλλιστα διῆγον κατὰ Στράβωνα.³ Δεύτερον ἡ εὐφυΐα τοῦ τόπου πρὸς τὴν ἐμπορίαν, οὗ ἔνεκα ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη ἡ ἀποθήκη τῶν γεννημάτων τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης. Ἐπειτα ἡ πρόσκλησις εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν πολλῶν ἀποίκων ἐκ πάντων τῶν μερῶν, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς καὶ θρησκείματος, ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ ἀπολαύσῃ τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων. Ἐντεῦθεν προσεκλήθησαν καὶ Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πολυάριθμοι ὄντες κατῴκουν ἐν ἰδιαιτέρῃ συνοικίᾳ, ἐν τῷ Βρυχειῷ.⁴ Ἐὰν δὲ εἰς τ' ἀνωτέρω προσθῶμεν καὶ τοῦτο, ὅτι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ οὐ μόνον ἐσεβάσθησαν τὸ ἐντόπιον θρησκεῦμα, ἀλλὰ καὶ περιποιήθησαν αὐτὸ ἰδρύσαντες ναοὺς εἰς τὴν Ἰσιδα καὶ τὸν Σέραπιν, εὐκόλως κατανοεῖται ἡ ἐν βραχυτάτῳ

χρόνῳ καταπληκτικῆ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνάπτυξις.

Ἄλλ' ἡ Ἀλεξάνδρεια οὐδέποτε θὰ ἐλάμβανε τοσαύτην ἐπίδοσιν, οὐδέποτε θὰ καθίστατο ἐν οὕτω βραχυτάτῳ διαστήματι πόλις ἐκ τῶν ὠραιότατων καὶ πολυάνθρωποτάτων, ἂν μὴ ἐτύγχανεν ἀρίστων καὶ φιλοτιμοτάτων κυβερνητῶν. Διότι οὐ μόνον ὁ Ἀλέξανδρος διετάξε νὰ κτισθῶσιν ἀνάκτορα καὶ ναοὶ θαυμαστοὶ τὸ κάλλος, ἀλλὰ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν βασιλεῖς τοσοῦτον ἐκόσμησαν τὴν πόλιν διὰ μεγαλοπρεπῶν ἀνακτόρων, διὰ νεωρίων καὶ λιμένων καὶ δι' ἄλλων ἱερῶν καὶ ἀξιολόγων οἰκοδομῶν, ὥστε ὑπὸ πλείστων νὰ κατατάσσεται ἐν ταῖς πρώταις ἢ δευτέραις τοῦ κόσμου πόλεσιν.¹

Ἄλλ' ὅ,τι κατέστησε τὴν Ἀλεξάνδρειαν πόλιν ὀνομαστὴν καὶ καλλίστην, δὲν ἦσαν τ' ἀνάκτορα καὶ αἱ ἄλλαι οἰκοδομαί, δὲν ἦσαν αἱ εὐρεῖαι καὶ μακραὶ αὐτῆς ὁδοί, δὲν ἦτο ἡ μεγάλη καὶ ζωτικωτάτη αὐτῆς ἐμπορία, ἦτο ἄλλο τι. Τοῦτο δὲ τὸ ἄλλο ἦτο, ὅτι αὕτη κατέστη ἡ φωτοδόχος ἐστία, ἐν ἧ μετὰ τὴν παντελῆ κατάδυσιν τοῦ φαινοτάτου τῆς Ἑλλάδος ἡλίου προώριστο νὰ διατηρηθῇ τὸ ἑλληνικὸν φῶς, ἵνα πάλιν ἐξ αὐτοῦ ἀναρθῶσιν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις, μεγάλα καὶ ἀείφωτοι λαμπάδες εἰς οὐδένα τοῦ λοιποῦ ὑποκείμεναι κίνδυνον ἀποσβέσεως.² Κατέστη δὲ ἡ Ἀλεξάνδρεια τοιαύτη ἰδίως ἐπὶ τῶν τριῶν Πτολεμαίων, τῶν ἀειμνήστων ἐκείνων ἀνδρῶν, εἰς οὓς δικαιοτάτα ἡ ἀνθρωπότης ὀφείλει πολλὰς καὶ μεγάλας χάριτας. Καὶ δὲν ἀπώλεσε μὲν ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ μετὰ ταῦτα τὸ γόητρον αὐτῆς καὶ τὴν δόξαν ἐπὶ τοῖς γράμμασι καὶ ταῖς τέχναις, ἀλλὰ δὲν εἶχε βασιλεῖς Σωτῆρας καὶ Φιλαδέλφους καὶ Εὐεργέτας.

ΤΕΛΟΣ

¹) Διόδ. 1, 50 καὶ 17, 52. Στράβ. 17, 792.

²) I. Βαλέττα, ἐν σελ. 230 τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, Βίος καὶ ποιήματα Ὀμήρου

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

Ἡ συνδρομὴ εἶναι ἐτησίαι καὶ προπληρωτέαι:

Διὰ τὰς Ἀθήνας. ν. δρ 10

Διὰ τὰς ἐπαρχίας. δρ. 12

Διὰ τὸ ἐξωτερικόν. φράγ. 15

¹) Ebers, Egypt.

²) Στράβ. 17, 793.

³) Διόδ.

⁴) Ἰωτήπ. κατ' Ἀπίων. 2, 4.